НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СТАТИСТИКИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ

Фінансово-економічний факультет

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Спеціальність 072 „Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

на тему:

«Обґрунтування оптимальної структури капіталу підприємства»

Кваліфікаційна робота бакалавра містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Студент групи Ф-20.04 _____ Сохова Катерина Русланівна

Науковий керівник _____ к.е.н., доцент Ковернінська Ю.В.

Робота допущена до захисту _____ д.е.н., професор Бондарук Т.Г.

Київ 2025

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СТАТИСТИКИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА СТРАХУВАННЯ

Освітній ступінь – бакалавр
Галузь знань - 07 «Управління та адміністрування»
Спеціальність – 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Освітньо-професійна програма – «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
д.е.н., проф. Т.Г. Бондарук
_____
«24» жовтня 2024 р.

З А В Д А Н Н Я
на кваліфікаційну роботу бакалавра
Сохової Катерини Русланівни

Тема роботи: Обґрунтування оптимальної структури капіталу підприємства
керівник роботи: к.е.н., доцент Ковернінська Ю.В.
затверджена наказом по Академії від «24» жовтня 2024 р. № 411
2. Термін здачі студентом закінченої роботи 3 червня 2025 р.
3. Вихідні дані роботи: закони та нормативно-правові акти України, що регулюють діяльність підприємств, наукові розробки вітчизняних і зарубіжних науковців, а також здобуті наукові факти і статистичні дані, що відображають процеси формування та використання капіталу підприємств.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які належить зробити):
1) теоретичні засади формування та дослідження структури капіталу підприємства;
2) аналіз поточного стану формування капіталу підприємства та ефективності його структури;
3) обґрунтування ефективних підходів до оптимізації структури капіталу підприємства.
5. Перелік графічного матеріалу: схеми, діаграми, таблиці.
6. Дата видачі завдання 24 жовтня 2024 р.
Керівник _____
Завдання прийняв до виконання _____

Календарний план

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Відмітка про виконання
1.	Затвердження теми і наукового керівника кваліфікаційної роботи бакалавра на засіданні кафедри	24.10.2024	Виконано
2.	Опрацювання першоджерел по темі роботи	01.11.2024	Виконано
3.	Розробка плану роботи, методики та інструментарію досліджень	15.11.2024	Виконано
4.	Проведення економічних досліджень та їх аналіз	06.12.2024	Виконано
5.	Написання вступу до роботи	26.12.2024	Виконано
6.	Написання першого розділу роботи	24.01.2025	Виконано
7.	Написання другого розділу роботи	28.02.2025	Виконано
8.	Написання третього розділу роботи	28.03.2025	Виконано
9.	Написання висновків та пропозицій, оформлення роботи	25.04.2025	Виконано
10.	Подача першого варіанту роботи на кафедру	02.05.2025	Виконано
11.	Доопрацювання роботи згідно з зауваженнями керівника	23.05.2025	Виконано
12.	Попередній захист роботи	03.06.2025	Виконано

Студент_____ _____

Керівник роботи_____

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи бакалавра

студентки Національної академії статистики, обліку та аудиту

Сохової Катерини Русланівни

Тема: «Обґрунтування оптимальної структури капіталу підприємства»

Загальний обсяг роботи складає 63 сторінки.

Містить 10 таблиць, 18 рисунків, 53 літературних джерел.

Актуальність теми. Сучасна економічна ситуація в Україні, що характеризується воєнними діями, нестабільністю ринкових умов, високими ризиками та значними фінансовими викликами, загострила проблему ефективного використання капіталу підприємств. Формування структури капіталу в таких умовах стає своєрідним індикатором адаптації бізнесу до змін, що відбуваються у вітчизняній економіці. Це пояснюється тим, що капітал становить основу функціонування будь-якого суб'єкта господарювання, а визначення оптимального співвідношення між власними та залученими ресурсами є критичним фактором стабільності. Розроблення інструментів для встановлення такого співвідношення, а також своєчасне та гнучке реагування на вплив зовнішніх змін — необхідна умова збереження підприємницької діяльності в умовах постійної турбулентності.

Вибір структури капіталу не може розглядатися як ізольоване рішення — він є складовою загальної фінансової стратегії підприємства. У цій стратегії повинні враховуватись як поточна ринкова позиція, так і перспективи розвитку, очікувані інвестиційні потреби, грошові потоки, особливості дивідендної політики та реальні можливості зовнішнього фінансування.

Метою кваліфікаційної роботи бакалавра є оцінка ефективності формування структури капіталу підприємства в умовах економічної нестабільності

та розробка теоретичних і методичних підходів до вдосконалення системи управління капіталом.

Предметом кваліфікаційної роботи бакалавра є теоретичні засади та методичні інструменти формування і оптимізації структури капіталу з метою підвищення фінансової стійкості та ефективності діяльності підприємства.

Об'єктом кваліфікаційної роботи бакалавра є процес аналізу та оптимізації структури капіталу підприємства в умовах сучасних економічних викликів.

Методи дослідження. Методичну основу дослідження становлять положення загальної економічної теорії, теорії фінансового менеджменту, сучасного антикризового управління та економічної безпеки. Теоретичну базу становлять праці провідних українських та іноземних учених.

У процесі дослідження використано такі методи: абстрактно-логічний і системно-структурний аналіз — для визначення змісту основних економічних категорій; порівняльний аналіз та групування — для виявлення закономірностей впливу структури капіталу на показники діяльності підприємства; факторний аналіз — для оцінки чинників, що впливають на фінансову стійкість; економіко-математичний — для обґрунтування оптимального співвідношення власного і залученого капіталу; розрахунково-аналітичний метод — при формуванні пропозицій щодо вдосконалення структури капіталу.

У першому розділі «Теоретичні засади формування та дослідження структури капіталу підприємства» – обґрунтована економічна природа, класифікаційні підходи та складові капіталу підприємства; досліджено специфіку формування структури капіталу підприємства та основні джерела її забезпечення.

У другому розділі «Аналіз поточного стану формування капіталу підприємства та ефективності його структури» – проведено фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства, аналіз складу та динаміки капіталу підприємства та проведена оцінка ефективності структури капіталу підприємства.

У третьому розділі «Обґрунтування ефективних підходів до оптимізації структури капіталу підприємства» – обґрунтовано ключові ризики, що впливають на функціонування підприємства, а також запропоновано напрями підвищення ефективності управління капіталом підприємства.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці науково-методичного інструментарію для забезпечення оптимальної структури капіталу підприємства, що може бути використаний у практиці фінансового менеджменту в умовах воєнного стану, економічної нестабільності та потреби у зміцненні фінансової безпеки бізнесу.

Ключові слова: структура капіталу підприємства, фінансовий менеджмент, діяльність підприємства, ефективність структури капіталу, ключові ризики, оптимізація структури капіталу підприємства.

ЗМІСТ

ВСТУП ……8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА……11
1.1. Економічна природа, класифікаційні підходи та складові капіталу підприємства…….11
1.2. Специфіка формування структури капіталу підприємства та основні джерела її забезпечення……..20
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПОТОЧНОГО СТАНУ ФОРМУВАННЯ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ЙОГО СТРУКТУРИ……28
2.1. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства……28
2.2. Аналіз складу та динаміки капіталу підприємства……..32
2.3. Оцінка ефективності структури капіталу підприємства…….41
РОЗДІЛ 3. ОБҐРУНТУВАННЯ ЕФЕКТИВНИХ ПІДХОДІВ ДО ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА……44
3.1. Ключові ризики, що впливають на функціонування підприємства. …….44
3.2. Напрями підвищення ефективності управління капіталом підприємства…….53
ВИСНОВКИ ……...60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ……..63
ДОДАТКИ……..69

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасна економічна ситуація в Україні, що характеризується воєнними діями, нестабільністю ринкових умов, високими ризиками та значними фінансовими викликами, загострила проблему ефективного використання капіталу підприємств. Формування структури капіталу в таких умовах стає своєрідним індикатором адаптації бізнесу до змін, що відбуваються у вітчизняній економіці. Це пояснюється тим, що капітал становить основу функціонування будь-якого суб'єкта господарювання, а визначення оптимального співвідношення між власними та залученими ресурсами є критичним фактором стабільності. Розроблення інструментів для встановлення такого співвідношення, а також своєчасне та гнучке реагування на вплив зовнішніх змін — необхідна умова збереження підприємницької діяльності в умовах постійної турбулентності.

Вибір структури капіталу не може розглядатися як ізольоване рішення — він є складовою загальної фінансової стратегії підприємства. У цій стратегії повинні враховуватись як поточна ринкова позиція, так і перспективи розвитку, очікувані інвестиційні потреби, грошові потоки, особливості дивідендної політики та реальні можливості зовнішнього фінансування.

Значний внесок у вивчення природи капіталу зробили такі класики економічної думки, як К. Маркс, А. Маршал, Д. Рікардо, П. Самуельсон, А. Сміт, І. Фішер та інші. Проблематика оптимізації структури капіталу розроблялася в працях українських учених — І.Г. Лук'яненка, І.О. Школьника, М.М. Забаштанського, В.Ю. Бодаковського, Л.П. Довгань.

Незважаючи на вагомий доробок науковців, проблема формування ефективної та адаптивної до кризових умов структури капіталу залишається актуальною і потребує подальших досліджень з урахуванням сучасних економічних реалій України.

Метою кваліфікаційної роботи бакалавра є оцінка ефективності формування структури капіталу підприємства в умовах економічної нестабільності та розробка теоретичних і методичних підходів до вдосконалення системи управління капіталом.

Для досягнення поставленої мети визначено такі основні **завдання**:

дослідити зміст і структурно-логічну природу понять «капітал підприємства» та «структура капіталу» з акцентом на джерела їх формування;

обґрунтувати вплив трансформації структури капіталу на фінансову стійкість і економічні результати підприємства в умовах нестабільності;

проаналізувати науково-методичні підходи до визначення оптимальної структури капіталу підприємств в сучасних умовах;

провести фінансово-господарський аналіз діяльності підприємства, кількісну та якісну оцінку структури його капіталу;

запропонувати шляхи вдосконалення політики управління структурою капіталу;

оцінити ефективність варіантів оптимізації структури капіталу, з урахуванням актуальних економічних загроз.

Предметом кваліфікаційної роботи бакалавра є теоретичні засади та методичні інструменти формування і оптимізації структури капіталу з метою підвищення фінансової стійкості та ефективності діяльності підприємства.

Об’єкт кваліфікаційної роботи бакалавра є процес аналізу та оптимізації структури капіталу підприємства в умовах сучасних економічних викликів.

Методи дослідження. Методичну основу дослідження становлять положення загальної економічної теорії, теорії фінансового менеджменту, сучасного антикризового управління та економічної безпеки. Теоретичну базу становлять праці провідних українських та іноземних учених.

У процесі дослідження використано такі методи: абстрактно-логічний і системно-структурний аналіз — для визначення змісту основних економічних

категорій; порівняльний аналіз та групування — для виявлення закономірностей впливу структури капіталу на показники діяльності підприємства; факторний аналіз — для оцінки чинників, що впливають на фінансову стійкість; економіко-математичний — для обґрунтування оптимального співвідношення власного і залученого капіталу; розрахунково-аналітичний метод — при формуванні пропозицій щодо вдосконалення структури капіталу.

Інформаційною базою дослідження стали фінансові звіти підприємства за 2009–2011 роки (бухгалтерський баланс, звіт про фінансові результати, рух грошових коштів, звіт про власний капітал), а також аналітичні матеріали, наукова та навчальна література, публікації у фахових періодичних та електронних виданнях.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці науково-методичного інструментарію для забезпечення оптимальної структури капіталу підприємства, що може бути використаний у практиці фінансового менеджменту в умовах воєнного стану, економічної нестабільності та потреби у зміцненні фінансової безпеки бізнесу.

Структура роботи складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1.
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна природа, класифікаційні підходи та складові капіталу підприємства

Для забезпечення ефективної господарської діяльності підприємствам і організаціям незалежно від форми власності та організаційної структури необхідно володіти капіталом і вміло його використовувати.

Поняття "капітал" є предметом наукових дискусій як серед українських, так і зарубіжних дослідників. Вчені намагаються сформулювати власні підходи до трактування цієї економічної категорії, що спричинило виникнення різноманітних шкіл і точок зору щодо її сутності.

Аналіз наукових джерел засвідчує відсутність єдиного трактування поняття "капітал", що зумовлено його складною, багатовимірною природою. Це поняття формувалося поступово в процесі розвитку економічної думки.

Ще Арістотель увів поняття капіталу в науковий обіг, здійснивши першу спробу його теоретичного осмислення. У докласичних теоріях капітал пов’язували переважно з торгівлею або сільським господарством. Класична економічна школа недостатньо враховувала грошову природу капіталу, що пояснюється тодішніми особливостями економічного середовища.

До прихильників першого підходу – "грошового" – належить І. Бланк та інші українські вчені, які представляють "предметний" підхід, трактуючи капітал як засоби праці та будівлі, задіяні у виробничому процесі.

У сучасній економіці капітал та фінансовий капітал часто ототожнюють із фінансовими ресурсами. Зокрема, Базилюк В. вважає капітал трансформованою формою фінансових ресурсів, що беруть участь в обігу та приносять дохід [4, с. 29].

Васьківська К. В., Сич О. А. поділяють фінансовий капітал на власний і позичковий, залежно від джерел його формування ['8, с. 142]. Висоцька І. наголошують, що капітал – це кошти, інвестовані для започаткування або ведення діяльності з метою отримання прибутку [20, с. 226].

Горошанська О. О. також трактує капітал як грошові ресурси, що перебувають в обігу та генерують прибуток [21, с. 95]. Домбровська С. О. вважає капіталом фінансові ресурси, спрямовані на виробництво [24, с. 104]. Дропа Я. Б. розглядає капітал як загальну вартість ресурсів у різних формах, інвестованих в активи підприємства [23, с. 193].

Деякі вчені, такі як Дрига С. Г., Міщенко І. Д., тлумачать фінансовий капітал як сукупність власних, позичкових і залучених ресурсів, що використовуються для інвестування з метою одержання доходу [25, с. 443].

Отже, більшість сучасних науковців зосереджуються на грошовій формі капіталу, хоча розуміння його складу та природи залишається різним. Це зумовлено як історичним розвитком економічної теорії, так і еволюцією економічної практики.

На підставі наявних у літературі підходів можна дати таке узагальнене визначення: капітал – це грошова форма ресурсів, створених за рахунок різних фінансових джерел (власних, позичкових, залучених, фондових), які інвестуються у господарську діяльність із метою отримання прибутку.

Західні економісти [3, 4], також визначають фінансовий капітал як сукупність грошових коштів, вкладених власниками або акціонерами у діяльність підприємства, виокремлюючи при цьому власний і позичковий капітал.

Таким чином, поняття "капітал підприємства" охоплює різні його форми, що потребують чіткої класифікації та систематизації. Одним із можливих підходів є класифікація капіталу за джерелами його формування (див. рис. 1.2).

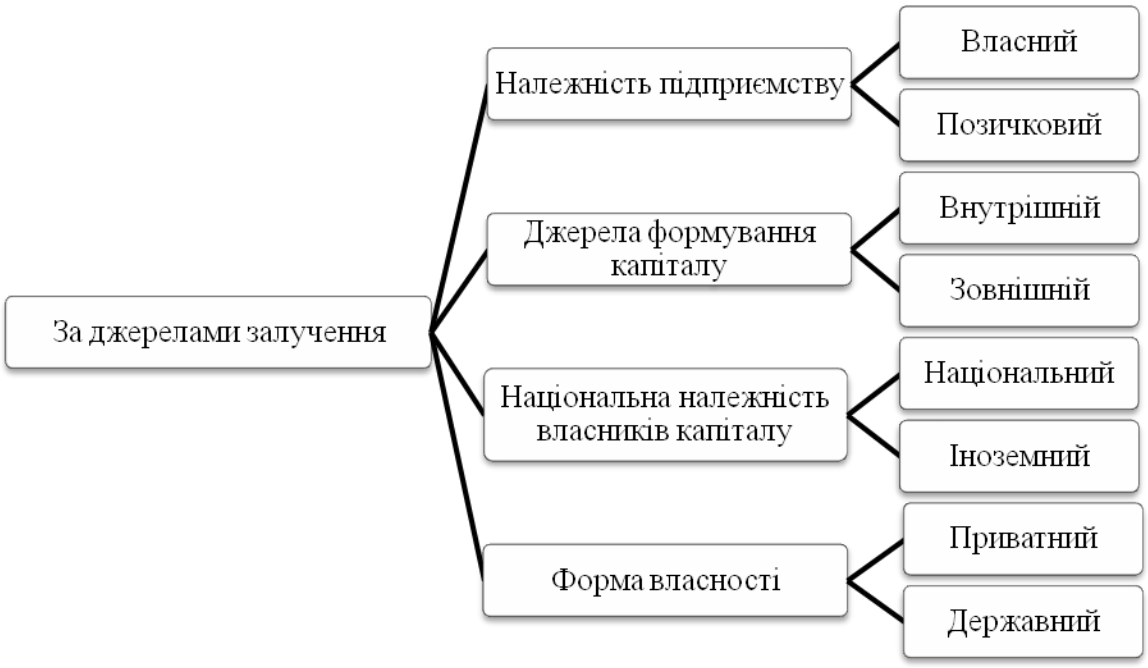

Рис.1.1. Класифікація капіталу підприємства за джерелами залучення

Розглянемо детальніше сутність окремих видів капіталу підприємства відповідно до певної класифікаційної ознаки.

Залежно від належності капіталу підприємству, розрізняють два основні його види – власний і позичковий. Власний капітал обліковується в першому розділі пасиву бухгалтерського балансу і являє собою частину активів (майна) підприємства, сформовану за рахунок внесків засновників, а також за рахунок прибутку, залишеного в обігу. Позичковий капітал включає кошти, залучені підприємством на умовах строковості, зворотності та платності для здійснення господарської діяльності. Усі форми позичених коштів представляють собою фінансові зобов'язання, що підлягають обов'язковому погашенню у визначені строки.

За критерієм національної належності інвесторів, що надають капітал підприємству, виділяють національний та іноземний капітал. Національний капітал сприяє кращій координації діяльності підприємства з державною економічною політикою та є більш доступним для малого та середнього

бізнесу. Іноземні інвестиції, зазвичай, надходять у середні та великі компанії, які ведуть зовнішньоекономічну діяльність. Попри достатню пропозицію капіталу на міжнародному ринку, вітчизняні підприємства стикаються з труднощами залучення таких ресурсів через високі політичні та економічні ризики.

Класифікація капіталу за формою власності передбачає поділ на державний та приватний капітал. Такий розподіл є базовим під час формування статутного фонду підприємства та лежить в основі розмежування підприємств за формами власності.

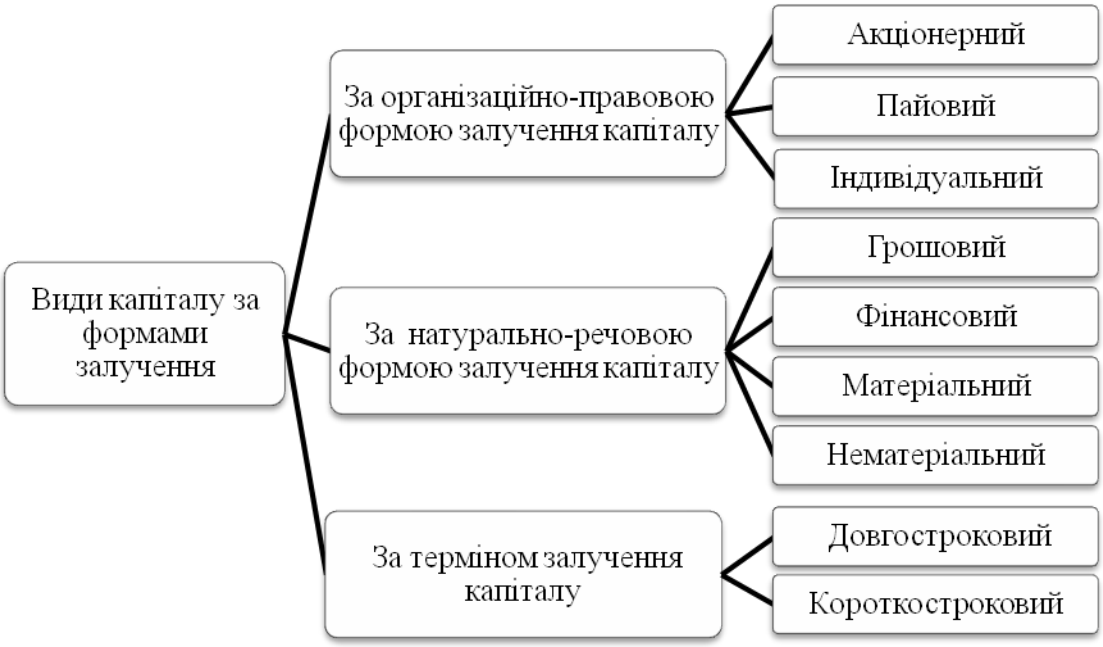

Рис.1.2. Класифікація капіталу підприємства за формами залучення

Ще однією ознакою класифікації є форма залучення капіталу (рис. 1.2). Згідно з організаційно-правовими формами, капітал поділяється на акціонерний, пайовий та індивідуальний. Акціонерний капітал формується в акціонерних товариствах (відкритого або закритого типу) через емісію акцій, що дозволяє залучати кошти ззовні, включаючи іноземних інвесторів за умови високої інвестиційної привабливості. Пайовий капітал характерний для товариств з обмеженою відповідальністю. Індивідуальний капітал виникає при створенні приватних або

сімейних підприємств, однак розвиток таких суб'єктів часто обмежується нестачею стартового капіталу та слабкою ринковою кон'юнктурою.

Залежно від строку залучення, капітал поділяють на короткостроковий (до одного року) та довгостроковий (понад один рік). Довгостроковий включає власні кошти підприємства та довгострокові кредити, тоді як короткостроковий використовується переважно для покриття тимчасових потреб в обігових коштах.

За матеріальною формою існує капітал у грошовій, виробничій, товарній, фінансовій, матеріальній та нематеріальній формах. Грошова форма є найпоширенішою, оскільки вона універсальна та легко трансформується в інші форми капіталу. Фінансова форма передбачає внесення до статутного фонду цінних паперів або інших фінансових інструментів (акцій, облігацій, депозитів), хоча в реальному секторі вона застосовується рідко.

Матеріальний капітал включає основні засоби (машини, обладнання, будівлі), сировину, матеріали, а іноді – й товари широкого вжитку (у сфері торгівлі). Нематеріальний капітал представлений активами, які не мають фізичної форми, але беруть участь у виробництві та формуванні прибутку (права на використання ресурсів, патенти, «ноу-хау», торгові марки, програмне забезпечення тощо).

За характером використання (рис. 1.3.) капітал поділяється на основний і оборотний. Основний капітал охоплює активи, що функціонують протягом тривалого періоду і поступово переносять свою вартість на продукцію (необоротні активи). Оборотний капітал складається з активів, які повністю споживаються протягом одного виробничого циклу, забезпечуючи оперативну діяльність підприємства.

Залежно від рівня ризику, капітал поділяється на три основні категорії: безризиковий, середньоризиковий і високоризиковий. Безризиковий капітал — це та його частина, яка використовується у здійсненні операцій, що не передбачають значних ризиків і пов'язані з операційною, інвестиційною чи фінансовою діяльністю підприємства.

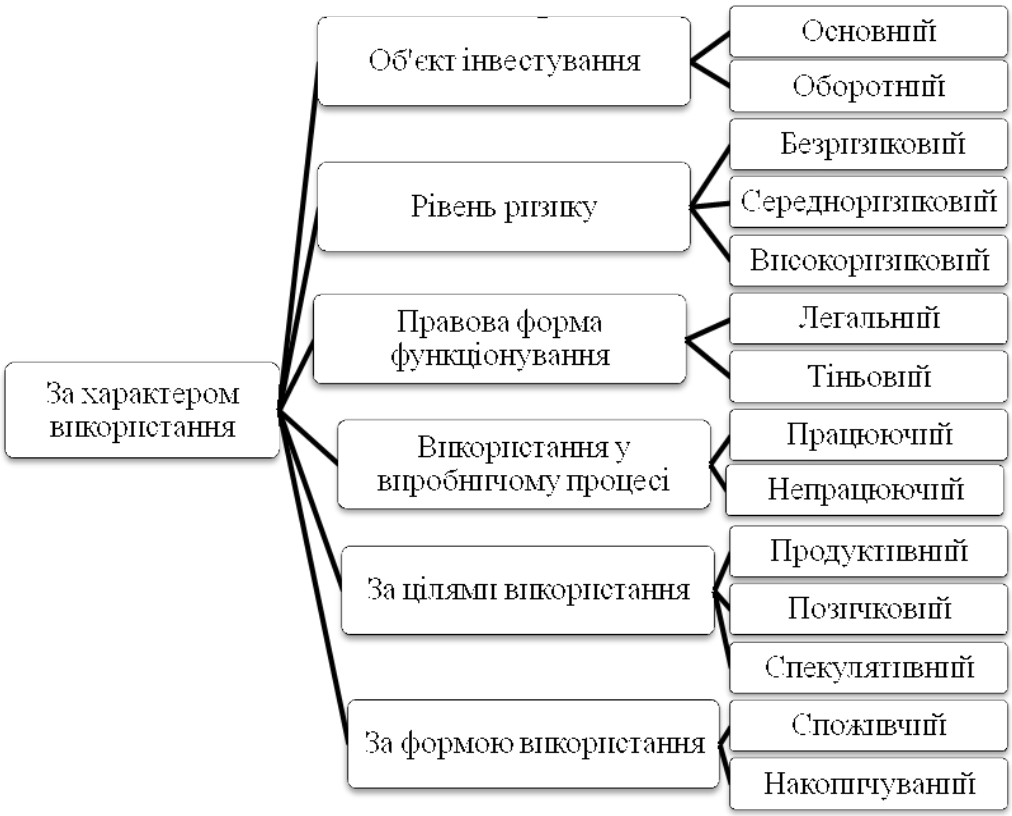

Рис. 1.3. Класифікація капіталу підприємства за характером його використання

Середньоризиковий капітал охоплює ту його частину, яка задіяна у виробничих або інвестиційних процесах, ризик яких відповідає середньому рівню, прийнятому на ринку. Високоризиковий капітал характеризує ті кошти, що спрямовуються на операційну діяльність, пов’язану з новітніми технологіями та виробництвом інноваційних товарів, або ж на інвестування у фінансові інструменти з підвищеним ризиком.

З позицій правового статусу у підприємницькій діяльності розрізняють легальний капітал та капітал, що перебуває в тіньовому секторі економіки. В умовах сучасності спостерігається значне поширення використання «тіньового» капіталу, що багато в чому є реакцією бізнесу на суворі регуляторні норми, встановлені державою. Нарощення частки тіньового капіталу у господарській діяльності підприємств свідчить про неефективність державної політики у сфері податкового

регулювання, зокрема в частині забезпечення балансу інтересів між державою і власниками капіталу.

В залежності від участі у господарському процесі капітал поділяють на функціонуючий (працюючий) та нефункціонуючий (непрацюючий). Функціонуючий капітал — це та його частина, що активно використовується для створення доходів підприємства в межах операційної, фінансової чи інвестиційної діяльності. Непрацюючий капітал включає ті ресурси, які авансовані у активи, не задіяні безпосередньо в діяльності підприємства і не приносять дохід. Наприклад, це може бути обладнання або приміщення, що не експлуатуються, перебувають у ремонті, резерві чи на консервації, а також залишки сировини для виробництва, яке вже не здійснюється, або готова продукція, що не користується попитом через втрату товарних якостей.

Виходячи з цілей використання, капітал підприємства можна класифікувати наступним чином:

продуктивний капітал — це інвестовані кошти в операційні активи підприємства, що забезпечують його основну діяльність;

позичковий капітал — частина капіталу, яка направляється на інвестування в грошові інструменти, зокрема коротко- і довгострокові депозити, облігації, векселі, депозитні сертифікати;

спекулятивний капітал — кошти, що використовуються у фінансових спекуляціях, зокрема при операціях із деривативами, орієнтованих на різницю у цінах.

За способом використання власниками капітал поділяється на споживчий і накопичений (реінвестований).

Споживчий капітал спрямовується на виплату дивідендів, відсотків та забезпечення соціальних потреб підприємства і його працівників. Накопичений капітал представлений нерозподіленим прибутком поточного і

попередніх періодів, який спрямовується на приріст капіталу через реінвестування, а також може відображати дивідендні виплати.

Усі перелічені види капіталу взаємопов'язані, що підкреслює складність категорії «капітал» як з теоретичної, так і з практичної точки зору. Попри широку класифікацію, наведений перелік не охоплює всього різноманіття форм капіталу, що застосовуються у господарській діяльності підприємств та використовуються у фінансовому менеджменті. Окремі з них будуть розглянуті більш детально в подальшому в межах аналізу оцінки капіталу підприємства.

З урахуванням поданого визначення капіталу, можна дійти висновку, що капітал підприємства формується за рахунок як внутрішніх, так і зовнішніх джерел фінансування. Він розподіляється між матеріальними та нематеріальними активами, що беруть участь у виробничих процесах і приносять дохід. Це зумовлює необхідність глибшого розгляду особливостей побудови структури капіталу підприємства.

Структура капіталу — це спеціальне поняття у фінансовому аналізі, яке означає співвідношення між джерелами власного та позичкового фінансування, обране підприємством для реалізації своєї ринкової стратегії. Часто замість цього терміну використовують поняття «фінансовий важіль», що не випадково. Подібно до фізичного важеля, фінансовий важіль дозволяє підвищити результативність використання ресурсів, тобто позичкові кошти повинні бути спрямовані на досягнення стратегічних цілей підприємства. У цьому контексті фінансовий важіль — це механізм довгострокового фінансування за рахунок позикових ресурсів з метою підвищення ринкової вартості активів підприємства.

Водночас важливо розрізняти поняття складу і структури капіталу. Під складом розуміють перелік його елементів, тоді як структура відображає їх питому вагу у загальному обсязі капіталу. На ці показники впливають виробничі, економічні та організаційні чинники, які варіюються залежно від галузі. Так, у капіталомістких секторах економіки, зокрема у виробництві машин і устаткування,

домінуючим елементом капіталу є амортизаційні відрахування. У галузях легкої промисловості чи торгівлі велику роль відіграє прибуток.

На різних етапах розвитку підприємство може мати відмінний склад і структуру капіталу. Наприклад, під час становлення підприємство фінансується переважно за рахунок власних або позичкових коштів, а згодом — за рахунок прибутку та інших внутрішніх джерел. При цьому і власний, і позичковий капітал не лише виконують основну функцію у складі капіталу підприємства, але й слугують джерелами його приросту. Залучення позичкових коштів здійснюється для досягнення максимально можливого прибутку та зростання вартості підприємства.

Остаточна структура капіталу визначається шляхом оцінки впливу кожного джерела фінансування на загальний обсяг капіталу, що перебуває в обігу, і аналізу співвідношення між власними та позичковими коштами. У цьому сенсі структура капіталу відображає частку кожного типу капіталу в загальній сумі фінансування підприємства та частки всередині окремих його складових.

Структура капіталу разом із показником його вартості є узагальненою характеристикою фінансової політики підприємства у сфері капіталовкладень. Вона визначає оптимальний рівень позикового фінансування, необхідний для досягнення головної цілі фінансового управління — підвищення добробуту власників підприємства.

Під цільовою структурою капіталу розуміють оптимальне співвідношення джерел фінансування, яке забезпечує мінімальну вартість залученого капіталу при максимальній ринковій оцінці підприємства. Така структура є прогнозною і відображає очікуване співвідношення зобов’язань у пасиві балансу.

Фінансова структура капіталу значною мірою визначає рівень ключових фінансових показників підприємства, таких як рентабельність активів і власного капіталу, фінансова стабільність, платоспроможність, ступінь ризику. Відтак,

фінансова структура капіталу є важливим об’єктом дослідження у працях численних економістів і спеціалістів у сфері фінансового менеджменту.

1.2. Специфіка формування капітальної структури підприємства та основні джерела її забезпечення

Рівень результативності господарської діяльності підприємства істотно залежить від правильного формування його капіталу. Головною метою цього процесу є забезпечення підприємства необхідними активами та формування їх оптимальної структури з урахуванням ефективності їх подальшого використання.

Оптимальна структура капіталу повинна відповідати встановленим фінансовим цілям і завданням, бути обґрунтованою, а також сприяти мінімізації витрат на її формування. Водночас ці завдання мають бути логічно узгодженими із загальною метою побудови фінансової структури капіталу підприємства, ступінь досягнення яких визначається за допомогою відповідних показників.

Основні напрями розвитку підприємства та цілі формування фінансової структури капіталу зведено в табл. 1.1.

Головною метою функціонування будь-якого підприємства є максимізація прибутку. При цьому йдеться не про разовий прибуток, а про стале зростання прибутковості, що відповідає очікуванням власників. Поширеним також є підхід, за яким основною метою підприємства визначається розширення частки ринку через нарощення обсягів виробництва та реалізації продукції.

У зв’язку з цим постає завдання визначити оптимальне співвідношення між власним і позиковим капіталом, що забезпечуватиме досягнення стратегічних цілей розвитку підприємства. Для прийняття обґрунтованого рішення необхідно оцінити переваги й недоліки кожного з видів капіталу. Власний і позиковий капітал мають

різний рівень очікуваної прибутковості, що зумовлено неоднаковим ступенем ризику для їх власників.

Перевагою позикового капіталу є його нижча вартість у порівнянні з акціонерним. Причини цього такі:

Витрати на залучення позикових ресурсів, як правило, нижчі, оскільки відсутня потреба у функціях реєстратора чи фахівців з емісії.

Відсоткова ставка за позикою зазвичай нижча за дохідність акціонерного капіталу, адже кредитори мають пріоритет у задоволенні вимог у разі банкрутства підприємства, а позики часто забезпечені реальними активами.

Таблиця 1.1

Цілі розвитку підприємства і формування фінансової структури капіталу

Цілі розвитку підприємства	**Цілі формування фінансової структури капіталу**
1. Виживання підприємства	1. Мінімізація ціни капіталу і фінансових ризиків
2. Максимізація поточного прибутку	2. Мінімізація поточних витрат на залучення капіталу
3. Збільшення частки ринку	3. Максимізація об’єму ресурсів, що залучаються
4. Збільшення вартості підприємства	4. Оптимізація фінансової структури капіталу

Джерело: розроблено автором

У теоретичному аспекті величина власного капіталу відображається через показник чистих активів. Власний капітал має низку беззаперечних переваг:

Простота залучення – рішення про збільшення обсягів власного капіталу (особливо за рахунок внутрішніх джерел) приймається без залучення сторонніх суб’єктів господарювання.

Вища прибутковість у всіх сферах діяльності – оскільки не потрібно сплачувати відсотки за користування ресурсами, як це відбувається у випадку позикових коштів.

Підвищення фінансової стійкості підприємства, збереження довгострокової платоспроможності та зменшення ймовірності банкрутства [19].

Водночас власному капіталу притаманні й певні обмеження:

Неможливість залучення великих обсягів ресурсів, що обмежує розширення виробництва в умовах сприятливої ринкової кон'юнктури.

Вища вартість порівняно з позиковими джерелами фінансування.

Втрата потенційної вигоди від підвищення рентабельності власного капіталу, яка могла б бути досягнута через використання позикових коштів, що забезпечують зростання фінансової рентабельності вищу за економічну.

Отже, підприємство, яке використовує виключно власний капітал, демонструє найвищий рівень фінансової автономії (коефіцієнт автономії дорівнює одиниці), проте водночас воно обмежене в динаміці розвитку, оскільки не може нарощувати обсяги активів у періоди високого попиту та не використовує потенціал підвищення прибутковості на вкладений капітал.

У низці випадків керівництво підприємства змушене звертатись до позикового капіталу через обмеженість внутрішніх джерел фінансування. Серед причин – неможливість відмови від виплати дивідендів, нерентабельність або складність додаткової емісії акцій.

Використання позикових ресурсів зменшує оподатковувану базу, що дозволяє заощадити на податках. Цей ефект називається податковим щитом.

Кредитори не впливають на управління підприємством, на відміну від акціонерів, які можуть змінити політику підприємства або його керівництво через скупку акцій.

Серед основних переваг залучення позикових коштів:

підвищення рентабельності власного капіталу (за умови, що прибутковість активів перевищує відсоткову ставку за кредитом);

можливість диверсифікації джерел фінансування;

ефект податкового щита;

збереження управлінського контролю.

Однак до недоліків позикового капіталу відноситься підвищений рівень фінансового ризику для акціонерів. Вони несуть не лише комерційний, а й фінансовий ризик, що зумовлює потребу в додатковій компенсації за його покриття. Тобто, хоча позикове фінансування є дешевшим, надмірне його використання веде до зростання ризиків для власників підприємства.

Іншим недоліком є необхідність акумулювання коштів на момент повернення позики. Оскільки строки погашення зобов'язань заздалегідь визначені, підприємству доводиться розробляти фінансові механізми, які забезпечуватимуть повернення боргу, наприклад – накопичувальні фонди чи нові запозичення. Часто компанії покривають старі борги за рахунок нових, підтримуючи усталену структуру капіталу й уникаючи формування спеціальних фондів.

Серйозною проблемою може стати також посилення впливу кредиторів на управлінські рішення. У багатьох кредитних угодах передбачаються вимоги щодо використання частини прибутку або створення фонду погашення, що суперечить інтересам керівництва. Позики можуть надаватись під заставу – якщо в заставу передано акції, за несприятливих умов контроль над компанією може перейти до кредитора. Ще складніше становище мають підприємства, що надали як заставу валютну виручку: за відсутності нових джерел фінансування погашення таких боргів може призвести до втрати частини надходжень.

Основні переваги й недоліки фінансування через власний і позиковий капітал систематизовано в табл. 1.3.

Як уже зазначалося, капітал підприємства формується за рахунок власних і позичених ресурсів. Для більшості підприємств основу фінансового забезпечення

становить власний капітал. Проте в умовах ринкової економіки підприємства не можуть уникати періодичного залучення позикових ресурсів у різних формах. Варто розглянути детальніше структуру власного і позикового капіталу та охарактеризувати їх основні складові.

Основним джерелом фінансового забезпечення є власний капітал. До його структури входять: статутний капітал, накопичений капітал (резервний, додатковий, а також нерозподілений прибуток) та інші надходження, зокрема цільове фінансування й благодійні внески (рис. 1.4).

Таблиця 1.1

Переваги та недоліки основних джерел фінансування

Переваги	**Недоліки**
Власний капітал	
1. Простота залучення 2. Вища здатність генерації прибутку у всіх сферах діяльності 3. Забезпечення фінансової стійкості розвитку підприємства, її платоспроможності в довгостроковому періоді, а відповідно, і зниження, ризику банкрутства.	1. Обмеженість об'єму залучення, а відповідно і можливостей значного розширення операційної і інвестиційної діяльності підприємства. 2. Висока вартість в порівнянні з альтернативними джерелами. 3. Невикористана можливість приросту коефіцієнта рентабельності власного капіталу за рахунок залучення позичкових фінансових ресурсів
Позиковий капітал	
1. Низька вартість. 2.Зростання рентабельності власного капіталу. 3.Можливість диверсифікації власного капіталу. 4. Податковий щит. 5. Можливість збереження контролю.	1. Додатковий ризик у власників власного капіталу 2. Необхідність концентрації грошових ресурсів до моменту погашення позички 3. Придбання кредиторами можливості конролювати окремі ухвалені рішення

Джерело: розроблено автором

Статутний капітал – це сукупність коштів, які вносять засновники для забезпечення діяльності підприємства згідно з його статутом. Він відображає визначену в установчих документах загальну вартість активів, внесених власниками (учасниками) як вклад у капітал, або як пайовий капітал, що відображає суму внесків членів спілок чи інших суб'єктів господарювання відповідно до їх установчих документів. Розмір статутного капіталу фіксується при державній реєстрації підприємства, а його зміна потребує внесення відповідних змін до установчих документів.

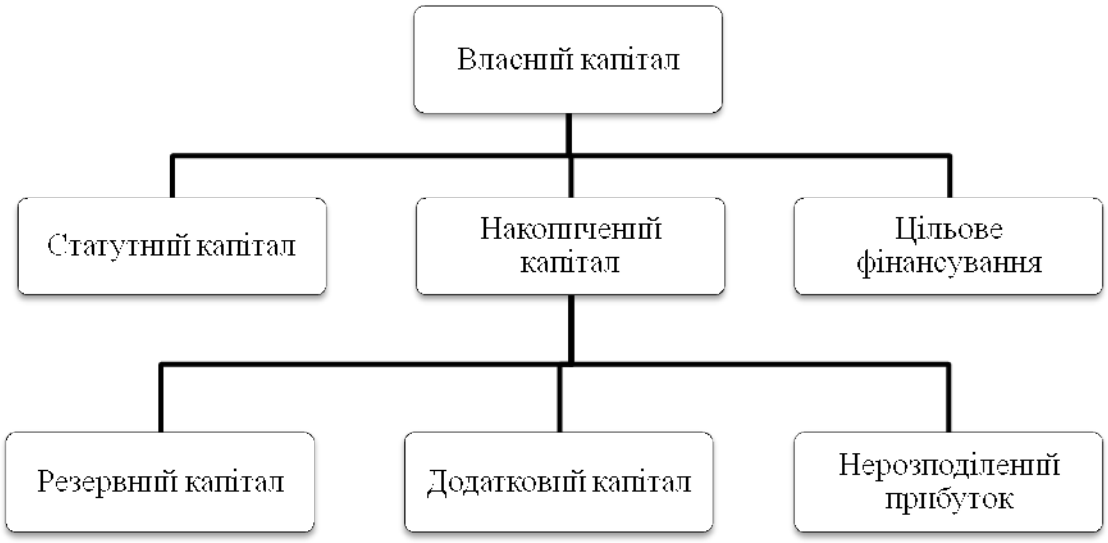

Рис. 1.4 Склад власного капіталу

Додатковий капітал – це сума перевищення ціни реалізації акцій над їх номінальною вартістю. Такий капітал може формуватись унаслідок переоцінки майна або продажу акцій за вищою ціною, ніж їхня номінальна вартість, і виступає джерелом формування ресурсів підприємства.

Інший додатковий капітал включає суми дооцінки необоротних активів, а також вартість майна, отриманого безоплатно від інших юридичних чи фізичних осіб, та інші подібні джерела додаткового капіталу.

Резервний капітал формується за рахунок чистого прибутку підприємства відповідно до чинного законодавства або положень установчих документів. Він виконує функцію страхового фонду, що використовується для покриття можливих збитків, викупу акцій, погашення облігацій, сплати відсотків тощо. Розмір резервного капіталу свідчить про фінансову стійкість підприємства. Його відсутність або недостатній обсяг розглядаються як додатковий ризик для інвесторів.

Нерозподілений прибуток (непокритий збиток) – це частина прибутку, яка реінвестується в підприємство, або збитки, що ще не покриті. У бухгалтерському балансі ця сума накопичується з моменту створення підприємства і свідчить про зміну власного капіталу в результаті господарської діяльності.

Неоплачений капітал – сума заборгованості засновників (учасників) за невнесеними частинами до статутного капіталу.

Вилучений капітал – собівартість акцій або часток власної емісії, які підприємство викупило у своїх учасників з метою перепродажу чи анулювання.

До коштів спеціального призначення та цільового фінансування належать активи, безоплатно отримані від фізичних або юридичних осіб, а також бюджетні асигнування (поворотні чи безповоротні), спрямовані на відновлення платоспроможності підприємств, що перебувають на бюджетному фінансуванні.

Основним джерелом поповнення власного капіталу є чистий прибуток підприємства (рис. 1.5), який залишається у його розпорядженні. Саме він забезпечує основний приріст власних фінансових ресурсів і зростання ринкової вартості підприємства. Серед внутрішніх джерел важливу роль також відіграють амортизаційні відрахування, особливо на підприємствах із значними основними фондами та нематеріальними активами. Проте вони не збільшують капітал безпосередньо, а використовуються для його реінвестування.

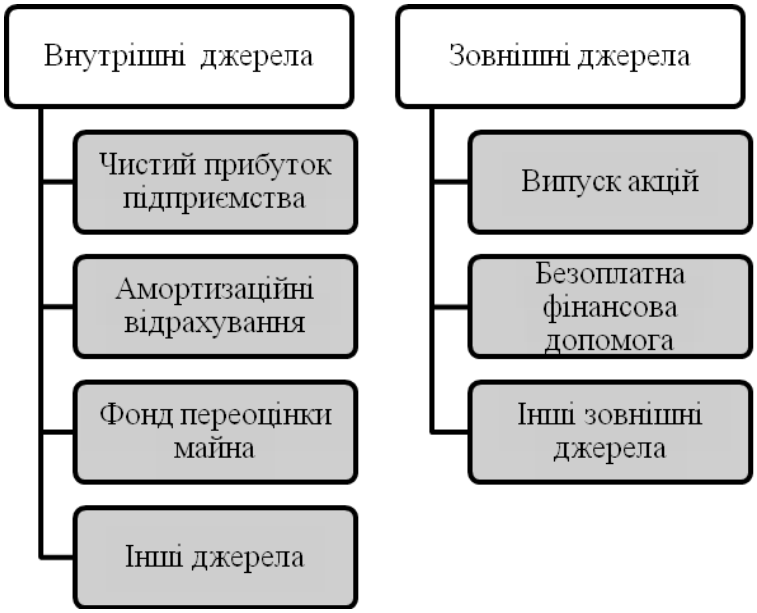

Рис. 1.5 Джерела поповнення власного капіталу підприємства

Позиковий капітал підприємства складається з довгострокових і поточних зобов'язань, резервів на майбутні витрати і платежі, а також доходів майбутніх періодів.

Залучення капіталу у формі позикових коштів може здійснюватися як за рахунок зовнішніх, так і внутрішніх джерел [9]. Таким чином, існують два основні напрями залучення позикового фінансування, кожен з яких має власні джерела формування.

Стратегічна важливість структури капіталу полягає в тому, що як недолік, так і надмірне залучення позикових ресурсів збільшують витрати на капітал і створюють перепони для розвитку. Неефективна пропорція власного і позикового капіталу може погіршити мотивацію менеджменту, спричинити реалізацію ризикових проектів, а також викликати конфлікти між власниками і керівниками. Висока частка позикового капіталу може негативно впливати на відносини з контрагентами, що в свою чергу знижує обсяги виробництва, доходи та грошові потоки.

РОЗДІЛ 2.
АНАЛІЗ ПОТОЧНОГО СТАНУ ФОРМУВАННЯ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ЙОГО СТРУКТУРИ

2.1. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства

Об'єктом дослідження є ТОВ «Експерт-Агротрейд» — сільськогосподарське підприємство, основна спеціалізація якого — виробництво м’яса, оптова торгівля м’ясною продукцією, зерном, кормами для тварин, насінням, а також посередницькі послуги у сфері торгівлі сільськогосподарською сировиною, живими тваринами, текстильними матеріалами та напівфабрикатами.

Планова діяльність підприємства базується на поставлених перед ним завданнях, а також на укладених договорах і контрактах із замовниками, споживачами та постачальниками. Господарські відносини з контрагентами регулюються договірною основою. У процесі укладання договорів підприємство самостійно обирає предмет угоди, визначає зобов’язання сторін і умови співпраці.

Структура підприємства охоплює агрономічну, обліково-економічну та інженерно-технічну служби. Управління організацією здійснюється за лінійною структурою, що передбачає чіткі та прозорі зв’язки між підрозділами. Проте керівник повинен володіти широким спектром знань і компетенцій у сфері управління, що ускладнює процес ефективного керівництва. Безпосереднє керівництво підприємством здійснює директор, який представляє організацію перед державними органами, юридичними та фізичними особами. За облік і контроль фінансів, майна та операцій відповідає головний бухгалтер.

Фінансова діяльність підприємства спрямована на досягнення операційних і стратегічних цілей шляхом ефективного використання ресурсів. Основними напрямами фінансової діяльності є:

Фінансове планування — розробка бюджетів і фінансових планів, прогнозування доходів і витрат з урахуванням сезонності, планування обігових коштів для закупівлі кормів та ветеринарних препаратів.

Управління доходами та витратами — формування прибутку за рахунок реалізації продукції тваринництва, контроль витрат на виробництво, оплату праці, обслуговування техніки та оптимізація виробничих процесів.

Фінансування — джерелами виступають власний капітал, прибуток, банківські кредити та державна підтримка у вигляді дотацій і субсидій.

Управління ризиками — аналіз ринкових коливань, використання страхування для зниження ризиків, пов’язаних з хворобами тварин і погодними умовами.

Облік і звітність — ведення бухгалтерського та управлінського обліку відповідно до чинного законодавства, підготовка фінансової звітності для управлінського аналізу.

Інвестиційна діяльність — модернізація виробничих потужностей, закупівля нового обладнання, поліпшення умов утримання тварин, розширення сфер діяльності (зокрема, торгівля кормами).

Фінансова діяльність у сільському господарстві має низку особливостей, серед яких:

залежність від сезонних коливань;

потреба у значних обігових коштах через тривалі виробничі цикли;

вплив природних та ринкових факторів.

Підприємство підтримує свою фінансову стійкість та прибутковість завдяки ефективному управлінню ресурсами, оптимізації процесів і розширенню збутових ринків.

Важливою складовою є організація грошових розрахунків. Основна частина транзакцій здійснюється безготівково через банківські установи, що сприяє прозорості, контролю за коштами й оптимізації витрат. Дотримання строків

розрахунків дозволяє зберігати довіру партнерів і підтримувати стабільну фінансову ситуацію.

Фінансове планування є ключовим елементом менеджменту підприємства. Воно базується на аналізі поточних показників, прогнозуванні результатів діяльності та розробці заходів для досягнення цілей. Головною метою фінансового планування є ефективне управління фінансами для досягнення прибутковості, забезпечення ліквідності та стабільного розвитку підприємства.

Основні завдання фінансового планування:

Визначення джерел фінансування.

Планування витрат для ефективного використання ресурсів.

Прогнозування доходів і прибутків.

Забезпечення своєчасного виконання зобов’язань перед партнерами, кредиторами, державними органами.

Аналіз виконання планів і контроль їх реалізації.

Ключовим інструментом виступає баланс доходів і витрат, що дозволяє оцінити фінансовий стан підприємства, обсяги доходів, витрат, потенційний прибуток або збитки. Збалансованість фінансових потоків слугує підґрунтям для прийняття управлінських рішень щодо інвестування, оптимізації витрат і створення фінансових резервів.

У таблиці 2.1 наведено динаміку доходів і витрат підприємства за 2020–2023 роки.

За період 2020–2023 років доходи ТОВ «Експерт-Агротрейд» зросли на 208,89%, що свідчить про значне розширення обсягів реалізації продукції або зростання її вартості. Хоча витрати також збільшилися, темпи їх приросту були суттєво нижчими — лише 57,49%, що може вказувати на підвищення ефективності контролю витрат або раціоналізацію виробничих процесів.

Чистий прибуток компанії продемонстрував надзвичайне зростання — на 5023,98%, сягнувши 14 531,6 тис. грн у 2023 році після негативних результатів у

2021–2022 роках. Відсутність податкових зобов'язань щодо прибутку у 2022–2023 роках, ймовірно, пов'язана зі збитками минулих років, податковими пільгами або специфікою ведення податкового обліку.

Таблиця 2.1

Динаміка доходів та витрат ТОВ «ЕкспертАгротрейд», тис. грн

Показник	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**Відхилення відносне (2023-2020), %**
Доходи разом	9238,7	13	63,9	28537,1	208,89
Витрати разом	8892,9	1095	1244,2	14005,5	57,49
Податок на прибуток	62,2	40	-	-	-
Чистий прибуток	283,6	-1122	-1180,3	14531,6	5023,98

Джерело: складено автором за даними звітності підприємства

Отримані результати свідчать про ефективне втілення фінансової стратегії підприємства, зосередженої на:

розширенні джерел доходів — завдяки активізації виробничої діяльності та виходу на нові ринки;

оптимізації витрат — що дало змогу досягти високого рівня прибутковості;

відновленні фінансової стабільності — завдяки переходу від збиткової діяльності в 2021–2022 роках до рекордного прибутку в 2023 році.

Позитивна динаміка підтверджує наявність значного потенціалу для подальшого розвитку підприємства. Завдяки грамотному фінансовому управлінню ТОВ «Експерт-Агротрейд» не лише подолало складні періоди, але й заклало міцний фундамент для стабільного зростання та майбутніх інвестицій.

Таким чином, успішні фінансові результати у 2023 році стали можливими завдяки комплексному підходу до управління фінансами, що охоплює жорсткий контроль витрат, розширення джерел надходжень і стратегічне планування.

2.2. Аналіз складу та динаміки капіталу підприємства

Підприємство є сучасною аграрною структурою зі спеціалізацією на свинарстві, а також додатковими напрямками — виробництвом м’яса, торгівлею зерновими культурами й кормами, що дозволяє забезпечити диверсифікацію доходів. Лінійна організаційна структура спрощує координацію між підрозділами, хоча й висуває високі вимоги до керівника, який має володіти комплексними знаннями для ефективного управління всіма аспектами діяльності.

Таблиця 2.2

Динаміка основних показників фінансового стану ТОВ «ЕкспертАгротрейд»

Показник	2021	2022	2023	Відхилення (2023-2021)
Коефіцієнт автономії (фінансової незалежності)	-0,751	-0,550	0,176	0,93
Коефіцієнт фінансування	-0,429	-0,355	0,213	0,64
Коефіцієнт фінансової стійкості	-0,733	-0,539	0,178	0,91
Коефіцієнт оборотності активів	0,001	0,003	0,370	0,37
Тривалість обороту дебіторської заборгованості, днів	9978,54	11846,79	458,46	-9520,08
Тривалість обороту кредиторської заборгованості, днів	2,94	14,02	314,84	311,91
Тривалість обороту запасів, днів	13,4	88,1	123,4	110,01

Д ж е рело: розраховано автором за даними звітності підприємства

Фінансовий стан підприємства є важливим індикатором його спроможності до стабільного функціонування та розвитку. Від того, наскільки ефективно управляються фінансові ресурси, залежить не лише здатність компанії виконувати

свої зобов’язання, а й перспективи досягнення довгострокових стратегічних цілей. Аналіз фінансового стану дає змогу виявити як переваги, так і слабкі місця у фінансовій діяльності, встановити причини наявних проблем і визначити шляхи їх подолання.

У таблиці 2.2 подано зміну ключових показників фінансового стану підприємства за останні три роки. Зокрема, коефіцієнт автономії у 2021–2022 роках мав від’ємне значення, що вказує на критичну ситуацію – обсяг зобов’язань перевищував власний капітал. Проте у 2023 році він набув позитивного значення (0,176), що свідчить про поліпшення структури капіталу та зменшення залежності від зовнішніх джерел фінансування (зростання показника на 0,93).

Схожий тренд спостерігається для коефіцієнта фінансування: у 2021–2022 роках показник також був негативним, що відображало домінування позикових коштів. У 2023 році він досяг позитивного значення (0,213), що вказує на поліпшення структури джерел фінансування, із приростом 0,64.

Коефіцієнт фінансової стійкості у 2021–2022 роках залишався від’ємним (-0,733 і -0,539 відповідно), що свідчило про відсутність стабільної фінансової основи. У 2023 році він виріс до 0,178, що є позитивною динамікою (зростання на 0,91), хоча абсолютний рівень усе ще нижчий за нормативний.

Оборотність активів у 2021–2022 роках була майже нульовою (0,001 і 0,003), що свідчило про майже повну бездіяльність активів. У 2023 році цей показник зріс до 0,370, що говорить про суттєве зростання ефективності їх використання.

Щодо тривалості обороту дебіторської заборгованості, у 2021–2022 роках вона була критично високою (9978,54 та 11846,79 днів), що вказує на фактичне заморожування дебіторських коштів. У 2023 році тривалість скоротилася до 458,46 днів, тобто на 9520,08 днів, хоча цей показник і досі потребує поліпшення.

Водночас тривалість обороту кредиторської заборгованості зросла з 2,94 днів у 2021 році до 314,84 днів у 2023 році (зростання на 311,91 днів), що свідчить про значні затримки у розрахунках з постачальниками. Тривалість обороту запасів

також зросла — з 13,4 до 123,4 днів (+110,01), що може вказувати на накопичення нереалізованих товарів або зниження темпів збуту.

Таким чином, незважаючи на позитивні зміни в показниках фінансової стійкості та ділової активності у 2023 році, підприємство досі стикається з проблемами повільного обороту запасів і кредиторської заборгованості, що створює ризики для забезпечення ліквідності. Загальна динаміка свідчить про поступове відновлення фінансової діяльності після кризового періоду 2021–2022 років.

Основний капітал підприємства охоплює сукупність основних засобів, які використовуються в господарській діяльності та забезпечують стабільність роботи протягом тривалого періоду (понад один рік). До таких активів належать будівлі, споруди, машини, обладнання, транспорт, інструменти тощо. Ці ресурси не споживаються в межах одного виробничого циклу, а використовуються для створення продукції або надання послуг. Основний капітал виступає важливою складовою інвестиційного потенціалу підприємства і є базою для формування прибутку.

На рисунку 2.2 зображено зміну вартості необоротних активів, які становлять основний капітал ТОВ «Експерт-Агротрейд», у період з 2020 по 2023 роки.

2023 році підприємство демонструє активне нарощення вартості необоротних активів, а відповідно й основного капіталу. Зокрема, темп зростання вартості основного капіталу порівняно з 2022 роком становив 172%, що свідчить про значне збільшення обсягу майна довготривалого використання. Основне зростання припадає на підвищення вартості основних засобів та довгострокових фінансових інвестицій.

У 2020 році в структурі необоротних активів ТОВ «Експерт-Агротрейд» були представлені виключно основні засоби. Натомість у 2023 році їхня частка становила 90%, а ще 10% припадало на незавершені капітальні інвестиції, що пов’язано з

початком будівництва нових складських приміщень для зберігання готової продукції.

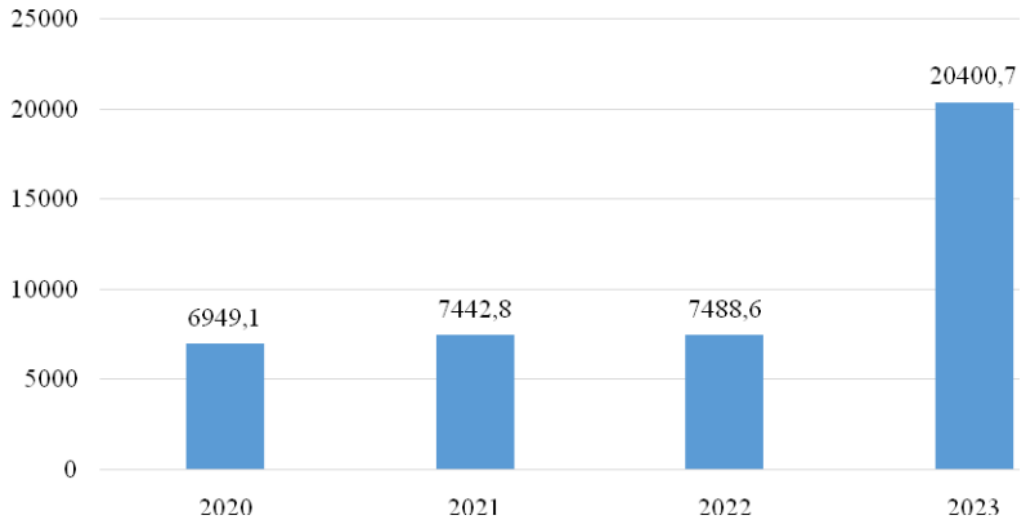

Рис. 2.2. Вартість необоротних активів ТОВ «ЕкспертАгротрейд», тис. грн. Джерело: складено автором за даними звітності підприємства

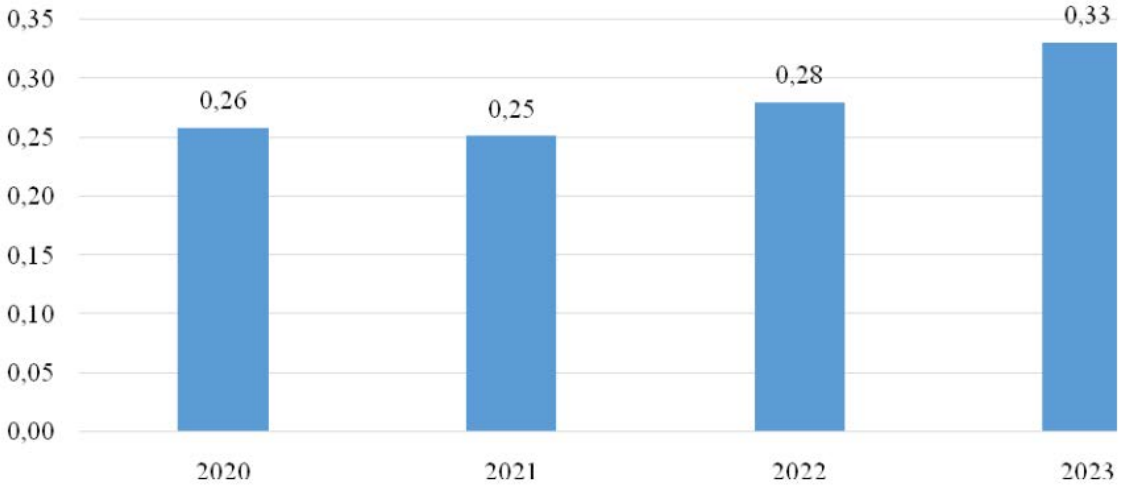

Рис. 2.3. Коефіцієнт зносу основних засобів ТОВ «ЕкспертАгротрейд». Джерело: розраховано автором за даними звітності підприємства

Також проаналізовано динаміку коефіцієнта зносу основних засобів за аналогічний період (рис. 2.3).

Спостерігається поступове зростання зносу: якщо у 2020 році зношеність основних засобів становила 26%, то у 2023 році вона зросла до 33%. Це може негативно позначатися на ефективності їх використання. Водночас показник залишається нижчим за критичний рівень 0,5, що свідчить про відносно задовільний технічний стан основних фондів.

У таблиці 2.3 подано динаміку таких показників, як фондомісткість та фондовіддача підприємства, що дозволяє оцінити ефективність використання основного капіталу.

Таблиця 2.3

Показники фондомісткості та фондовіддачі ТОВ «ЕкспертАгротрейд»

Показник	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
Фондовіддача	1,33	0,00	0,01	3,49
Фондомісткість	0,75	572,54	112,32	0,29

Джерело: розраховано автором за даними звітності підприємства

У 2023 році показники ефективності використання основних засобів досягли найвищого рівня: спостерігається максимальне значення фондовіддачі та мінімальне — фондомісткості. Це свідчить про ефективне використання основного капіталу підприємства. Зокрема, на кожну 1 тис. грн вартості основних засобів припадало 3,49 тис. грн виручки. У 2021–2022 роках підприємство майже не здійснювало господарську діяльність, тому ефективність використання основних засобів була практично нульовою.

Таким чином, у 2023 році ТОВ «Експерт-Агротрейд» значно покращило управління основними засобами завдяки зростанню вартості необоротних активів і підвищенню їх ефективності. Попри деяке зростання зносу, загальний технічний стан основних засобів залишається прийнятним. Крім того, інвестиції в об’єкти капітального будівництва вказують на стратегічну спрямованість підприємства на розвиток та зміцнення довгострокової конкурентоспроможності.

Оборотний капітал є ключовим елементом фінансових ресурсів підприємства, адже саме він забезпечує поточну діяльність і безперервність виробничого процесу. Ефективне управління цим видом капіталу сприяє фінансовій стабільності, зростанню платоспроможності та раціональному використанню ресурсів [13]. Водночас недоліки в управлінні оборотним капіталом можуть призвести до фінансових ускладнень і погіршення загального фінансового стану компанії.

На рисунку 2.4 представлено зміну вартості оборотних активів ТОВ «Експерт-Агротрейд» упродовж 2020–2023 років. Як видно, у 2023 році загальний обсяг оборотного капіталу суттєво перевищив основний капітал. Порівняно з 2020 роком, вартість оборотного капіталу зросла майже у вісім разів, що свідчить про активне розширення операційної діяльності підприємства.

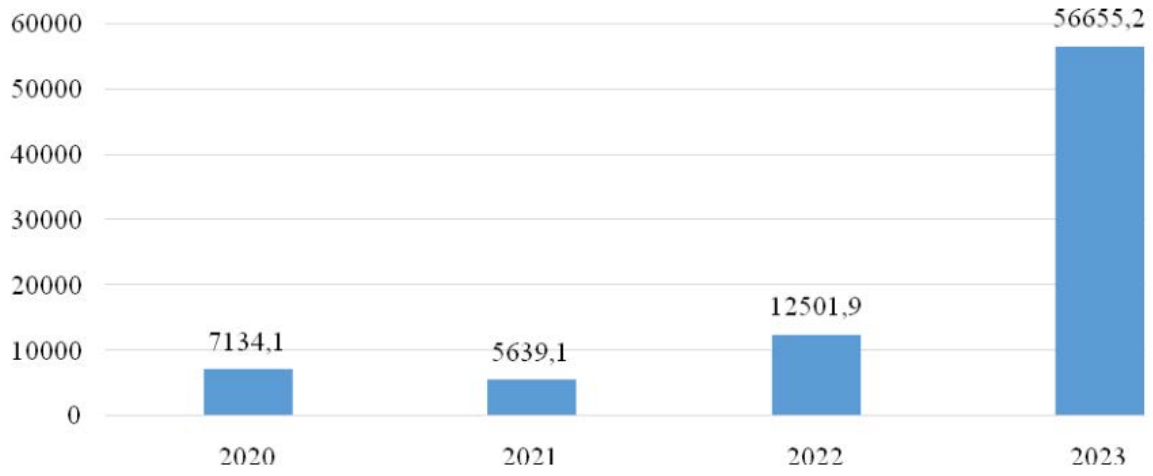

Рис. 2.4. Вартість оборотних активів ТОВ «Експерт-Агротрейд», тис. грн

На рисунках 2.5 і 2.6 подано порівняння структури оборотного капіталу у 2020 та 2023 роках. У 2020 році найбільшу частку становили інші оборотні активи, тоді як грошові кошти на рахунках були представлені лише на рівні 4%. Частки дебіторської заборгованості та запасів становили по 22%.

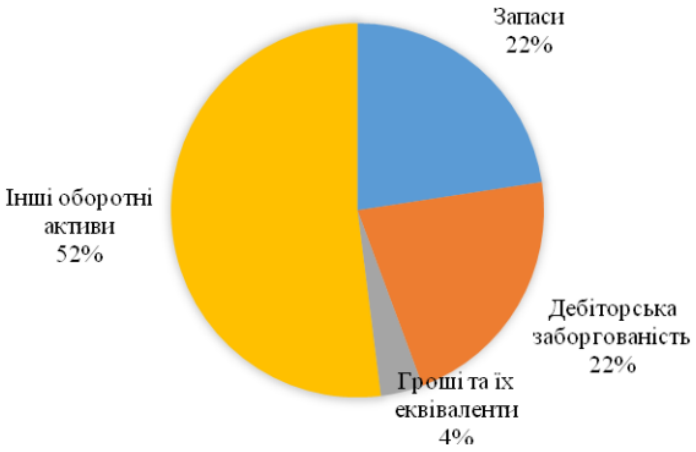

Рис. 2.5. Структура оборотного капіталу ТОВ «Експерт-Агротрейд» за 2020 р., %

Рис. 2.6. Структура оборотного капіталу ТОВ «Експерт-Агротрейд» за 2023 р., %

Джерело: складено автором за даними звітності підприємства

У 2023 році структура дещо змінилася: переважну частину оборотного капіталу становила дебіторська заборгованість, тоді як частка запасів скоротилася до 7%. Це свідчить про зростання заборгованості покупців, що може негативно вплинути на фінансову стійкість підприємства. Крім того, рівень ліквідності

залишається невисоким. Окремо варто зазначити, що 19% оборотного капіталу зосереджено в поточних біологічних активах, що зумовлено специфікою діяльності підприємства у сфері тваринництва.

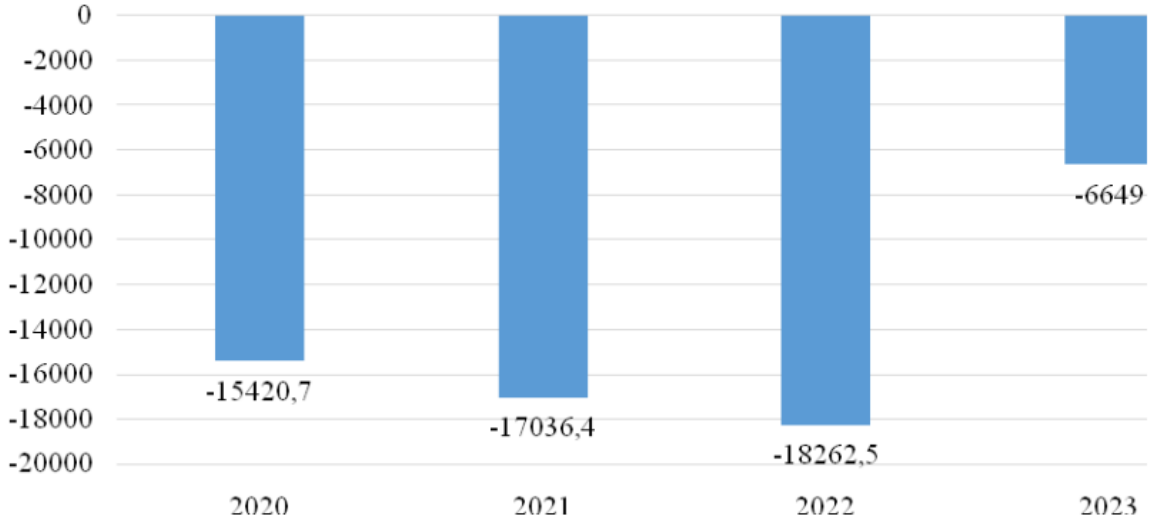

Рис. 2.7. Динаміка власного оборотного капіталу ТОВ «ЕкспертАгротрейд», тис. грн

Джерело: складено автором за даними звітності підприємства

Таким чином, власний оборотний капітал ТОВ «Експерт-Агротрейд» за увесь час був від'ємним, і становив більш ніж -6,6 млн грн в 2023 р., хоча в 2022 р. становив -18,2 млн грн. Це свідчить про більш активне нарощення поточних зобов'язань, аніж оборотних активів.

У табл. 2.4 представлено аналіз коефіцієнтів платоспроможності підприємства.

Коефіцієнт поточної ліквідності відображає спроможність підприємства покривати свої короткострокові зобов'язання за рахунок наявних обігових активів. Якщо його значення нижче 1, це свідчить про недостатність ліквідних коштів і

наявність неліквідного балансу. Упродовж 2021–2023 років цей показник у ТОВ «Експерт-Агротрейд» залишався нижчим за нормативне значення.

Таблиця 2.4

Динаміка коефіцієнтів платоспроможності ТОВ «Експерт-Агротрейд»

Показник	**Формула розрахунку**	**Нормативне значення**	**2021**	**2022**	**2023**
1. Коефіцієнт поточної ліквідності	ОА/ПЗ	[1÷2]	0,249	0,406	0,895
2. Коефіцієнт швидкої ліквідності	(ОА-З)/ПЗ	[0,5÷1]	0,198	0,338	0,829
3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	ГК/ПЗ	[0,2÷0,35]	0,012	0,010	0,008

Джерело: складено автором за даними звітності підприємства

Коефіцієнт швидкої ліквідності демонструє потенційні можливості підприємства здійснювати платежі в разі вчасного отримання коштів від дебіторів. Оптимальним вважається рівень від 0,5 до 1. Для ТОВ «Експерт-Агротрейд» обчислене значення цього коефіцієнта у 2023 році перебуває в межах рекомендованих значень, що свідчить про зважене управління дебіторською заборгованістю та загалом стабільний фінансовий стан компанії [19].

Коефіцієнт абсолютної ліквідності показує, яку частку короткострокових зобов’язань підприємство здатне погасити негайно за рахунок найбільш ліквідних активів – грошових коштів та їх еквівалентів. Його нормативне значення коливається в межах 0,2–0,35. Упродовж 2021–2023 років цей показник у досліджуваного підприємства був значно нижчим за встановлений норматив.

Якщо основу оборотного капіталу становлять грошові кошти та їхні еквіваленти, навіть невеликий обсяг оборотних активів є припустимим. Натомість за домінування в структурі повільно реалізованих активів, підприємству необхідно мати вищий рівень оборотного капіталу.

Загалом управління оборотним капіталом у ТОВ «Експерт-Агротрейд» можна вважати задовільним. Водночас компанії доцільно звернути увагу на зменшення

обсягів дебіторської заборгованості, нарощення ліквідних активів і покращення абсолютної ліквідності. Це дозволить зміцнити фінансову стабільність і підвищити ефективність господарської діяльності.

Отже, у 2023 році фінансовий стан ТОВ «Експерт-Агротрейд» загалом покращився завдяки позитивним змінам у показниках фінансової стійкості, підвищенню ділової активності та ефективності використання основних засобів. Разом із тим зберігаються проблеми в управлінні оборотним капіталом, зокрема повільний обіг дебіторської заборгованості та запасів, а також недостатній рівень ліквідності. Подальші зусилля підприємства мають бути спрямовані на усунення цих недоліків з метою забезпечення довготривалої стабільності та конкурентоспроможності.

2.3. Оцінка ефективності структури капіталу підприємства

Формування капіталу відіграє ключову роль у забезпеченні стабільного функціонування та подальшого розвитку підприємства. В умовах сучасної економіки, що характеризується постійною нестабільністю, зокрема коливаннями на ринку, макроекономічними змінами, геополітичними загрозами та зростанням конкуренції, особливого значення набуває оптимізація капітальної структури як чинник підвищення ефективності господарської діяльності [2].

Структура капіталу визначає пропорції між власними й залученими фінансовими ресурсами, що безпосередньо впливають на рівень фінансової стійкості, платоспроможність, ризики та прибутковість підприємства. У ситуації невизначеності важливо забезпечити грамотне співвідношення цих компонентів, що вимагає глибокого аналізу як внутрішніх, так і зовнішніх факторів, а також застосування сучасних підходів до фінансового управління.

Протягом тривалого періоду власний капітал підприємства мав від’ємне значення, що свідчило про кризовий фінансовий стан (рис. 2.8). Аналіз змін у

власному капіталі ТОВ «Експерт-Агротрейд» у 2020–2023 роках демонструє вплив як внутрішніх, так і зовнішніх чинників на фінансове становище компанії.

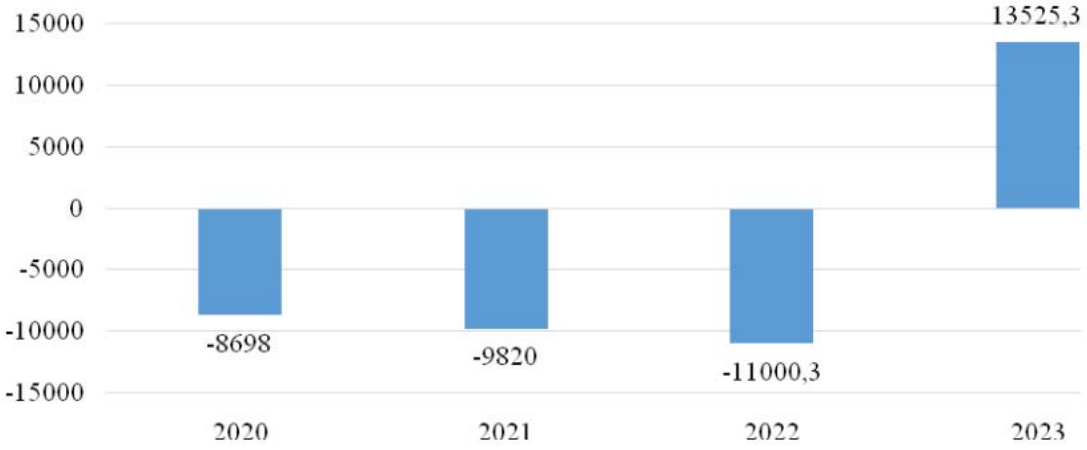

Рис. 2.8. Динаміка власного капіталу ТОВ «Експерт-Агротрейд», тис. грн

У 2020 році підприємство зафіксувало від'ємний власний капітал у розмірі -8698 тис. грн, що свідчить про нестачу ресурсів для покриття зобов'язань. Це могло бути наслідком надмірного використання позикових коштів або збиткової діяльності.

У 2021 році ситуація погіршилася — власний капітал знизився до -9820 тис. грн, що на 1122 тис. грн (12,9%) більше за показник попереднього року. Це вказує на поглиблення фінансових втрат або зростання боргового навантаження.

У 2022 році від'ємне сальдо капіталу ще більше зросло і сягнуло -11000,3 тис. грн, тобто зменшення становило 1180,3 тис. грн (12%) порівняно з 2021 роком. Така динаміка підтверджує наявність затяжної фінансової кризи.

Однак у 2023 році ситуація докорінно змінилася: власний капітал збільшився до 13525,3 тис. грн, що на 24525,6 тис. грн більше порівняно з 2022 роком. Такий стрімкий приріст свідчить про позитивні зміни у фінансово-господарській діяльності підприємства, які могли бути результатом реструктуризації, залучення

додаткового фінансування, зростання прибутковості чи інших ефективних управлінських заходів.

Отже, динаміка власного капіталу ТОВ «Експерт-Агротрейд» у 2020–2023 роках відображає глибоку фінансову кризу в перші три роки аналізованого періоду, яка була подолана у 2023 році. Це підкреслює необхідність раціонального формування структури капіталу, ефективного управління ресурсами та гнучкої реакції на зміни в зовнішньому середовищі.

На рис. 2.9 представлено склад і структуру власного капіталу підприємства у 2023 році.

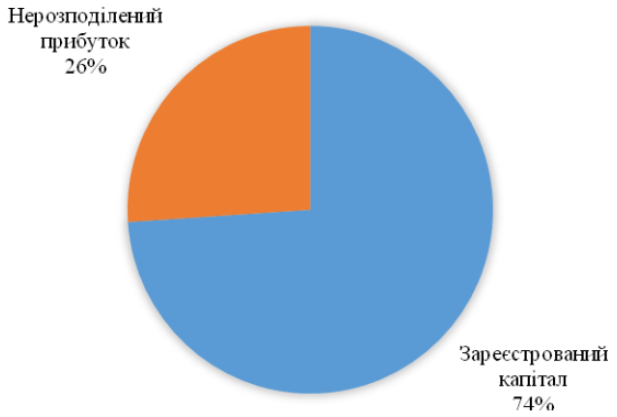

Рис. 2.9. Структура власного капіталу ТОВ «Експерт-Агротрейд» у 2023 р. Джерело: складено автором за даними звітності підприємства

Аналізуючи структуру власного капіталу ТОВ «Експерт-Агротрейд» у 2023 році, можна відзначити, що його основну частку — 74% — становить зареєстрований (пайовий) капітал, який дорівнює 10 млн грн. Нерозподілений прибуток формує ще 26% від загального обсягу власного капіталу, що становить 3,5 млн грн. Варто зауважити, що ще у 2022 році підприємство мало непокритий збиток у розмірі 11 млн грн, що свідчить про суттєве поліпшення фінансових результатів та позитивні зрушення у структурі капіталу.

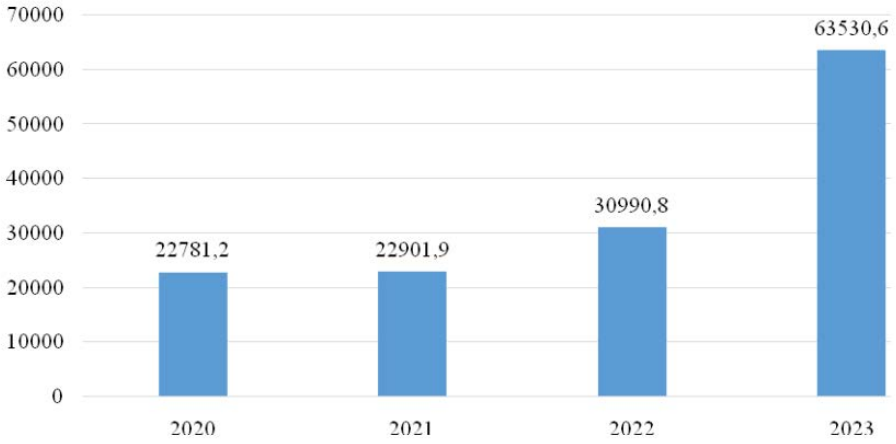

Рис. 2.10. Динаміка позикового капіталу ТОВ «Експерт-Агротрейд», тис. грн

Джерело: складено автором за даними звітності підприємства

На рис. 2.10 представлено динаміку змін позикового капіталу підприємства за період 2020–2023 років. Протягом цього часу спостерігалося значне зростання обсягу позикових коштів, особливо у 2022–2023 роках, що вказує на збільшення потреб підприємства у фінансуванні, яке забезпечується за рахунок зовнішніх джерел. Водночас така тенденція підвищує фінансові ризики через зростання боргового навантаження, тому важливим завданням є ефективне управління зобов'язаннями з метою збереження фінансової стійкості компанії.

Переважна частина позикового капіталу ТОВ «Експерт-Агротрейд» представлена короткостроковими зобов'язаннями, серед яких основну частину займають кредиторська заборгованість і поточні борги. Такий підхід до фінансування несе певні ризики, особливо в умовах економічної нестабільності, оскільки значна залежність від короткострокових джерел може негативно вплинути на платоспроможність і загальний фінансовий стан підприємства [11].

На рис. 2.11 відображено структуру позикового капіталу ТОВ «Експерт-Агротрейд» станом на 2023 рік.

Рис. 2.11. Структура позикового капіталу ТОВ «Експерт-Агротрейд» за 2023 р.

Джерело: складено автором за даними звітності підприємства

Таким чином, у структурі позикового капіталу ТОВ «Експерт-Агротрейд» домінують інші поточні зобов’язання, на які припадає 77% загального обсягу боргових зобов’язань. Частка довгострокових зобов’язань є мінімальною — менше 1%, тоді як кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги становить 23%. Подібна структура не є раціональною, оскільки вказує на залежність підприємства від короткострокових джерел фінансування, які є більш ризикованими та вимагають швидкого погашення, що створює загрозу для стабільності платоспроможності компанії.

Однією з головних проблем такої фінансової моделі є відсутність гнучкості. Короткострокові зобов’язання передбачають регулярні виплати, що обмежує можливості підприємства у здійсненні довгострокових інвестицій і впровадженні стратегічних ініціатив. У таких умовах компанія змушена зосереджувати ресурси на щоденному управлінні заборгованістю, втрачаючи шанс розвивати інноваційні проєкти чи модернізувати виробничі потужності. Це, своєю чергою, може

спричинити втрату конкурентоспроможності через неможливість швидко реагувати на зміну ринкової ситуації.

Ще одним значним ризиком є зростання обсягу кредиторської заборгованості. Активне залучення короткострокових коштів призводить до накопичення боргів перед контрагентами, що може викликати ефект "ланцюгової заборгованості". Це здатне порушити фінансову рівновагу не лише окремого підприємства, а й всієї галузі. Надмірна заборгованість може призвести до банкрутства окремих партнерів, ускладнюючи виконання зобов’язань і підриваючи довіру постачальників і ділових партнерів.

Також варто враховувати, що значна частка короткострокових зобов’язань робить підприємство надто вразливим до економічної нестабільності. Фінансові кризи, інфляція чи девальвація валюти можуть серйозно ускладнити обслуговування боргів. Якщо компанія не матиме достатніх коштів для їх погашення, вона ризикує зіткнутися з серйозними фінансовими труднощами [20].

На рис. 2.12 наведено динаміку фінансових витрат ТОВ «Експерт-Агротрейд», які підприємство понесло внаслідок обслуговування значного обсягу заборгованості. Йдеться, зокрема, про суму сплачених відсотків за користування позиковими коштами.

Порівнюючи обсяг фінансових витрат ТОВ «Експерт-Агротрейд» із загальними витратами компанії у 2023 році, можна відзначити, що частка фінансових витрат перевищила 17%. Це вказує на істотний вплив боргового навантаження на фінансові результати підприємства. Зменшення цієї частки можливе шляхом оптимізації структури капіталу компанії.

Ще одним значущим ризиком є нестабільність оборотного капіталу. Наявність дефіциту обігових коштів, необхідних для своєчасного покриття поточних зобов’язань, може спричинити касові розриви. У таких випадках підприємство не в змозі вчасно здійснювати розрахунки з постачальниками та

працівниками, що негативно позначається на виробничих процесах і операційній діяльності.

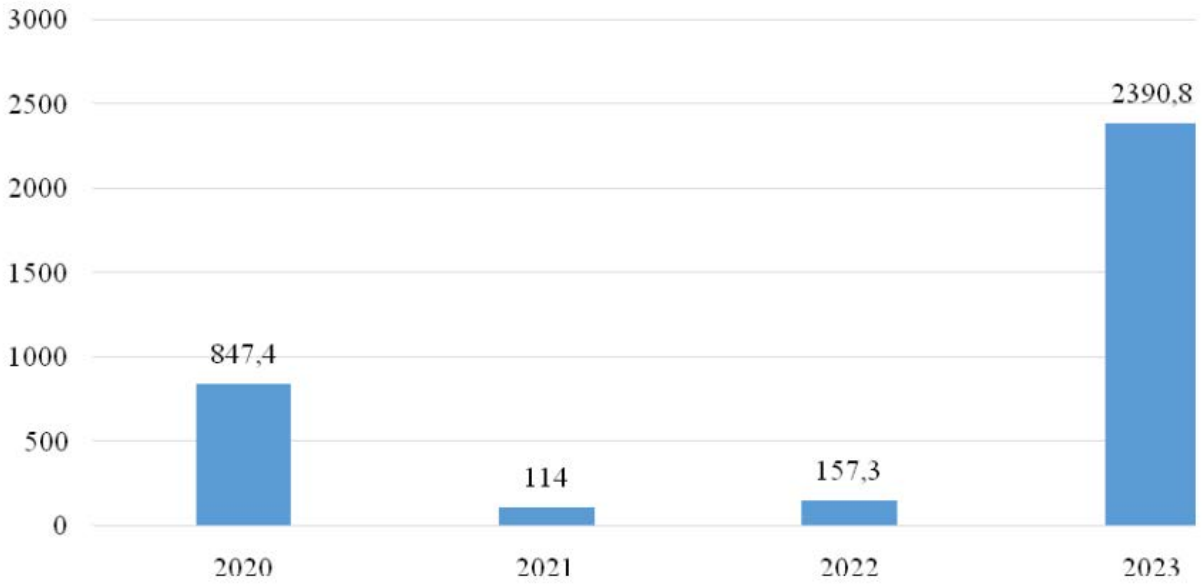

Рис. 2.12. Динаміка фінансових витрат ТОВ «Експерт-Агротрейд», тис. грн. Джерело: складено автором за даними звітності підприємства

З огляду на ці ризики, ТОВ «Експерт-Агротрейд» має вживати ефективних заходів для мінімізації потенційних втрат. Зокрема, доцільним є диверсифікувати джерела фінансування, що дозволить знизити залежність від короткострокових кредитів. Залучення довгострокового капіталу сприятиме зміцненню фінансової стабільності та дасть змогу зосередитись на стратегічному розвитку.

Крім того, важливим кроком є вдосконалення управління оборотними активами, що передбачає оптимізацію рівня запасів і скорочення строків погашення дебіторської заборгованості. Це забезпечить ефективніше використання фінансових ресурсів.

Ще один пріоритет — поступове збільшення питомої ваги власного капіталу в загальній структурі джерел фінансування. Такий підхід дозволить зменшити фінансові ризики й підвищити стійкість до зовнішніх шоків. ТОВ «Експерт-

Агротрейд» також має здійснювати постійний моніторинг змін у макроекономічному середовищі, щоб оперативно реагувати на нові виклики та уникати ризику втрати ліквідності.

Отже, орієнтація компанії переважно на короткострокові запозичення створює потенційну загрозу в умовах економічної нестабільності. З метою забезпечення фінансової надійності та збереження конкурентних позицій, компанія повинна ретельно контролювати рівень заборгованості та впроваджувати ефективну стратегію управління капіталом.

Формування збалансованої структури капіталу є ключовим чинником фінансової стійкості та успішної діяльності підприємства в умовах невизначеності. Власний капітал відіграє стабілізуючу роль, тоді як позикові кошти — інструмент розширення. Проте надмірна залежність від короткострокових зобов'язань підвищує вразливість до фінансових ризиків.

Аналіз структури капіталу ТОВ «Експерт-Агротрейд» у 2020–2023 роках засвідчив кризовий стан у перші три роки, зокрема, наявність від'ємного власного капіталу та високий рівень боргового тиску. Водночас у 2023 році компанія продемонструвала помітне зростання обсягу власного капіталу, що свідчить про успішне проведення реструктуризації та впровадження позитивних змін.

Основні ризики, пов'язані з домінуванням короткострокових позикових ресурсів, включають вразливість до економічних коливань, обмежену гнучкість у фінансуванні та ймовірність виникнення касових розривів. Для ефективного управління цими ризиками необхідно диверсифікувати фінансові джерела, підвищити частку власного капіталу, вдосконалити управління оборотними ресурсами та здійснювати систематичний аналіз економічної ситуації.

Таким чином, побудова оптимальної структури капіталу має стратегічне значення для ТОВ «Експерт-Агротрейд». Це дозволить знизити ризики, забезпечити фінансову стабільність і створити передумови для сталого розвитку в перспективі.

РОЗДІЛ 3.
ОБҐРУНТУВАННЯ ЕФЕКТИВНИХ ПІДХОДІВ ДО ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Ключові ризики, що впливають на функціонування підприємства.

У сучасних умовах господарювання підприємства функціонують у середовищі, що постійно змінюється та характеризується нестабільністю численних зовнішніх і внутрішніх чинників. Це зумовлює постійне зіткнення з різноманітними ризиками, які можуть негативно впливати на фінансову стабільність, конкурентні позиції та досягнення стратегічних орієнтирів. Управління ризиками стає невід'ємною складовою ефективного менеджменту, оскільки дозволяє виявити потенційні загрози, оцінити їх вплив і розробити заходи для зменшення негативних наслідків. Відсутність належної системи управління ризиками може призвести до значних фінансових втрат, погіршення репутації підприємства чи навіть його банкрутства.

Діяльність ТОВ «ЕкспертАгротрейд» супроводжується низкою ризиків, що здатні негативно позначитися на фінансовому становищі, операційній ефективності та довгостроковому розвитку компанії. Основні ризики підприємства зображено на рис. 3.1.

Зокрема, серед фінансових ризиків можна виділити:

Ризик ліквідності. Сповільнений обіг запасів і затримки в розрахунках з постачальниками свідчать про потенційні труднощі із забезпеченням своєчасного виконання зобов’язань. У 2023 році тривалість обороту кредиторської заборгованості склала 314,84 днів, що є критично високим показником. Низькі темпи реалізації запасів можуть свідчити про проблеми з їх управлінням або про знижену активність на ринку. Це уповільнює надходження грошових коштів, необхідних для покриття поточних витрат. Залежність підприємства від тривалих

відстрочок платежів створює ризики втрати довіри постачальників, можливого підвищення цін або обмеження доступу до ресурсів. Така ситуація сигналізує про дефіцит грошових коштів, що може поставити під загрозу безперервність функціонування підприємства.

Рис. 3.1. Ризики, що здатні негативно позначитися на фінансовому становищі ТОВ «ЕкспертАгротрейд»

Кредитний ризик. У 2023 році дебіторська заборгованість становила близько 80% оборотного капіталу, що вказує на високий рівень концентрації фінансових ресурсів у боргах інших компаній. Це суттєво знижує доступ до ліквідності. У разі невиконання зобов'язань з боку дебіторів компанія може зазнати прямих збитків, що ускладнить фінансування як поточних операцій, так і реалізацію стратегічних ініціатив. Таким чином, надмірна частка дебіторської заборгованості породжує фінансову нестійкість і залежність від платоспроможності контрагентів.

Ризик погіршення фінансової стійкості. Кредитні установи оцінюють надійність підприємства через фінансові показники. Незважаючи на покращення деяких з них, рівень фінансової стійкості ТОВ «Експерт-Агротрейд» залишається недостатнім для ефективного залучення інвестицій чи кредитів. Це обмежує можливості диверсифікації джерел фінансування та змушує підприємство покладатися на внутрішні ресурси, які можуть бути обмеженими для реалізації довгострокових планів.

Серед операційних ризиків підприємства слід відзначити:

Ризик низької оборотності активів. У 2021–2022 роках оборотність активів була майже нульовою, що свідчить про серйозні проблеми в управлінні активами. Причинами можуть бути неефективне використання ресурсів, слабкі продажі або інші чинники. У 2023 році цей показник зріс до 0,37, але він усе ще залишається низьким. Це обмежує здатність підприємства генерувати достатні доходи з наявних активів, інвестувати в розширення, модернізацію чи диверсифікацію продукції. Як наслідок, ускладнюється забезпечення сталого розвитку в довгостроковій перспективі.

Ризик зносу основних засобів. У 2023 році коефіцієнт зносу основних засобів досяг 33%, що вказує на моральне й фізичне старіння значної частини виробничого обладнання. Це може призводити до зниження якості продукції, підвищення енергоспоживання, зростання виробничих витрат та перебоїв у виробництві. Відсутність своєчасного оновлення основних засобів може зумовити втрату конкурентоспроможності. Водночас модернізація потребує значних інвестицій, доступ до яких може бути обмежений. Таким чином, зношене обладнання становить серйозну загрозу для стабільного функціонування підприємства.

Низька оборотність активів та високий знос основних засобів є ключовими чинниками, які стримують ефективність діяльності підприємства. Для зниження їх впливу необхідно впроваджувати дієві заходи з удосконалення управління активами, оновлення технічної бази та забезпечення інвестиційного фінансування.

Одним із пріоритетів має стати поступове збільшення частки власного капіталу в загальній структурі джерел фінансування. Такий підхід сприятиме зниженню рівня фінансових ризиків та підвищенню стійкості підприємства до зовнішніх впливів. Компанії слід також постійно відслідковувати зміни у макроекономічному середовищі для своєчасного реагування на нові виклики та уникнення ризику втрати платоспроможності.

Таким чином, орієнтація ТОВ «Експерт-Агротрейд» переважно на короткострокове кредитування створює потенційні загрози в умовах економічної нестабільності. Для забезпечення фінансової надійності та підтримки конкурентних позицій компанії необхідно контролювати рівень заборгованості та реалізовувати ефективну політику управління капіталом.

Раціональна структура капіталу є ключовим чинником забезпечення фінансової стійкості підприємства в умовах невизначеності. Власний капітал виконує стабілізаційну функцію, тоді як позиковий капітал може бути використаний для розширення діяльності. Однак надмірна залежність від короткострокових зобов'язань підвищує чутливість підприємства до фінансових ризиків.

Аналіз динаміки капітальної структури ТОВ «Експерт-Агротрейд» за 2020–2023 роки свідчить про критичний стан у перші три роки досліджуваного періоду — спостерігалося від'ємне значення власного капіталу та високий рівень боргового навантаження. Проте у 2023 році підприємство досягло істотного зростання власного капіталу, що вказує на результативність проведених реструктуризаційних заходів та реалізацію ефективних змін.

Серед головних ризиків, пов'язаних із перевагою короткострокового фінансування, можна виділити високу чутливість до змін економічної кон'юнктури, обмеженість у фінансовому маневруванні та імовірність виникнення касових розривів. Для мінімізації цих ризиків слід підвищувати частку власного капіталу, диверсифікувати джерела фінансування, покращувати управління обіговими коштами та здійснювати регулярний аналіз економічної ситуації.

Отже, формування збалансованої структури джерел фінансування є стратегічно важливим завданням для ТОВ «Експерт-Агротрейд». Це дозволить зменшити рівень ризиків, забезпечити фінансову стабільність і створити надійну основу для довгострокового розвитку.

3.2. Напрями підвищення ефективності управління капіталом підприємства

Управління капіталом є одним із ключових факторів підтримки фінансової стійкості та конкурентних переваг підприємства. Для ТОВ «ЕкспертАгротрейд» ефективне управління як необоротними, так і оборотними активами має стратегічне значення для реалізації довгострокових цілей компанії. У подальшому розглянуто основні напрями удосконалення управління капіталом.

Необоротний капітал компанії охоплює довгострокові активи, серед яких – виробниче обладнання, будівлі та інші матеріальні засоби, що забезпечують функціонування підприємства. Для ТОВ «Експерт-Агротрейд» першочерговим є оновлення та модернізація основних засобів. Аналіз технічного стану активів дозволяє визначити зношені об'єкти, які потребують заміни або модернізації. Створення програми оновлення виробничих потужностей із впровадженням сучасних енергозберігаючих технологій сприятиме зниженню витрат на енергоресурси та підвищенню продуктивності.

Для ефективного використання необоротного капіталу доцільно запровадити системне планування завантаженості обладнання та моніторинг його технічного стану. ERP-системи дозволять своєчасно виявляти потребу в ремонті та запобігати зупинкам виробництва.

Підвищення фондовіддачі можливе шляхом нарощування обсягів виробництва без суттєвого збільшення активів. Своєчасне техобслуговування продовжує термін експлуатації обладнання. Інвестиції в розширення інфраструктури, зокрема добудову складів для зберігання продукції, забезпечать зростання виробничого потенціалу.

Оборотний капітал є запорукою безперервної діяльності підприємства. Особливу увагу необхідно приділити ефективному управлінню дебіторською заборгованістю. Доцільним є впровадження системи оцінювання платоспроможності клієнтів, скорочення термінів надання відстрочки платежів, а

також застосування стимулюючих знижок за своєчасну оплату. Для роботи з проблемними боржниками рекомендовано використовувати реструктуризацію боргу.

Зменшення термінів обігу запасів передбачає впровадження політики Just-in-Time, яка дозволяє мінімізувати витрати на зберігання. Регулярний аудит складу допоможе виявити надлишкові чи застарілі запаси, які підлягають реалізації або утилізації. Автоматизовані системи управління складом покращують контроль за товарно-матеріальними цінностями.

Підвищити ліквідність оборотного капіталу можна через оптимізацію структури активів – зменшення частки дебіторської заборгованості та збільшення частки грошових коштів. У разі дефіциту ліквідності слід використовувати короткострокові фінансові інструменти, зокрема факторинг.

Раціональне управління капіталом неможливе без ефективного фінансового планування. Запровадження системи бюджетування дозволить ТОВ «Експерт-Агротрейд» здійснювати контроль витрат і оперативно реагувати на відхилення від запланованих показників. Регулярний аналіз фінансових індикаторів із використанням сучасних методів – таких як SWOT-аналіз та система раннього попередження – сприятиме вчасному виявленню ризиків.

Для забезпечення фінансової стабільності підприємству слід сформувати програму мінімізації ризиків шляхом диверсифікації джерел фінансування та оптимального співвідношення власного й позикового капіталу.

Реалізація вищезазначених заходів дозволить ТОВ «Експерт-Агротрейд» ефективніше використовувати як необоротний, так і оборотний капітал, пришвидшити оборот активів, зміцнити фінансову стійкість і підвищити рентабельність діяльності. Це створить передумови для сталого розвитку підприємства та посилення його позицій на ринку.

Для скорочення енергоспоживання на підприємстві доцільно модернізувати складське господарство за рахунок довгострокових кредитів. Серед найбільш

ефективних заходів щодо підвищення енергоефективності складів варто виділити наступні:

Встановлення сучасних енергоефективних систем опалення та кондиціонування, які можуть скоротити витрати енергії до 40%.

Використання відновлюваних джерел енергії, таких як сонячні панелі та вітрові установки, що сприятиме зменшенню залежності від зовнішніх енергомереж та зниженню шкідливих викидів.

Організація системи енергетичного моніторингу, що дозволяє виявляти надмірне споживання енергії й оперативно вживати заходів для його зменшення.

Заплановане будівництво енергоефективного складу дозволить зменшити витрати на його утримання. У межах проєкту передбачено закупівлю наступного обладнання:

дегідратор HENDI – ефективно осушує повітря у промислових масштабах, має просте керування та дозволяє продовжити термін зберігання продукції;

припливно-витяжна установка з рекуперацією Вентс ДВУТ 300 ГБ ЕС А17, яка сприяє енергозбереженню, очищенню повітря, зниженню шуму та витрат на обслуговування;

теплоізоляційні плити Super Isol з силікату кальцію, що вирізняються високою тепло- і звукоізоляцією, екологічністю, вогнестійкістю, міцністю, легкістю монтажу та низьким водопоглинанням.

Покращення технічної бази складу забезпечить належні умови для зберігання продукції, чутливої до змін температури та вологості, що підвищить її збереженість.

Ще одним напрямом підвищення ефективності діяльності ТОВ «Експерт-Агротрейд» є автоматизація складських процесів, яка дозволить зменшити витрати на оплату праці персоналу.

Крім того, передача ремонтних функцій на аутсорсинг може мати низку переваг: скорочення витрат на техобслуговування та навчання персоналу, залучення висококваліфікованих спеціалістів із досвідом у відповідній галузі,

зосередження ресурсів компанії на її основних бізнес-процесах, зниження ризиків через забезпечення якісного та своєчасного обслуговування обладнання.

У результаті впровадження заходу з автоматизації складської логістики шляхом використання програмного забезпечення Microsoft Dynamics 365 Supply Chain Management, ТОВ «Експерт-Агротрейд» зможе збільшити чистий прибуток на 152,22 тис. грн. Річні інвестиції з урахуванням повного технічного обслуговування складатимуть 102 тис. грн. Зростання прибутку підтверджує доцільність та ефективність впровадження програмного рішення для автоматизації складського управління.

Таблиця 3.1

Витрати та економічний ефект від впровадження програми з автоматизації управління складом Microsoft Dynamics 365 Supply Chain Management ТОВ «Експерт-Агротрейд», тис. грн

Стаття	**Значення**
Витрати на складське забезпечення в 2023 р.	1438,2
Витрати на впровадження заходу в плановому році: в т. ч.:	102
Навчання персоналу	12
Ліцензійне програмне забезпечення	30
Закупівля нових ПК	60
Сума зниження витрат в плановому році (20%)	1438,2*0,2= 287,64
Додатковий прибуток	287,64-102=185,64
Податок на прибуток (18%)	33,42
Додатковий чистий прибуток	152,22

Джерело: розраховано автором

У таблиці 3.2 представлено витрати на реалізацію заходу щодо підвищення енергоефективності складу ТОВ «Експерт-Агротрейд». Здійснення цього заходу дозволить скоротити витрати на складське господарство на 335,73 тис. грн, що, у свою чергу, забезпечить приріст чистого прибутку на 29,3 тис. грн. Отримані результати свідчать про економічну доцільність впроваджених змін.

Таблиця 3.2

Витрати та економічний ефект від впровадження заходу зі збільшення енергоефективності складу ТОВ «Експерт-Агротрейд», тис. грн

Стаття	**Значення**
Витрати на складське забезпечення в 2023 р.	1438,2
Витрати на впровадження заходу в плановому році: в т. ч.:	300
Закупівля та встановлення осушувача повітря для промислових підприємств	120
Закупівля та встановлення припливно-витяжної установки з рекуперацією Вентс ДВУТ 300 ГБ ЕС А17	100
Закупівля та встановлення теплоізолюючих плит Super Isol з силікату кальцію для всього складу	80
Сума зниження витрат в плановому році (з урахуванням зниження витрат на електроенергію) (15%)	1438,2*0,15+120= 335,73
Додатковий прибуток	335,73-300=35,73
Податок на прибуток (18%)	6,43
Додатковий чистий прибуток	29,3

Джерело: розраховано автором

У таблиці 3.3 наведено обсяги витрат на ремонтне обслуговування та очікуваний економічний ефект від переходу на аутсорсингові послуги замість утримання власного ремонтного цеху.

Передача ремонтних функцій на аутсорсинг замість утримання внутрішнього ремонтного цеху відкриває перед ТОВ «Експерт-Агротрейд» перспективу суттєвого зниження витрат, пов’язаних з технічним обслуговуванням і ремонтом. Завдяки відмові від витрат на зарплату персоналу ремонтного підрозділу, а також на закупівлю запчастин і матеріалів, підприємство зможе істотно оптимізувати структуру своїх витрат.

За результатами розрахунків, впровадження цього заходу дозволить зекономити 416,89 тис. грн, що позитивно вплине на розмір чистого прибутку. Це підтверджує доцільність модернізації допоміжного виробництва, що, своєю чергою, відкриває можливість для ефективного перерозподілу ресурсів на ключові

напрями, такі як оновлення виробничих потужностей або інвестування в сучасне обладнання.

Таблиця 3.3

Розрахунок економічного ефекту ТОВ «Експерт-Агротрейд» від заміни ремонтного цеху аутсорсинговими послугами, тис. грн

Стаття	Значення
Витрати на цех в 2023 р.	1271
Сума зниження витрат в плановому році (40%)	1271*0,4 = 508,4
Сума збільшення операційного прибутку	508,4
Податок на прибуток (18%)	91,51
Додатковий чистий прибуток	416,89

Джерело: розраховано автором

У таблиці 3.4 представлено прогноз змін доходів, витрат і прибутку ТОВ «Експерт-Агротрейд» у разі реалізації всіх трьох запропонованих заходів. За умови реалізації цих ініціатив, додатковий чистий прибуток підприємства може перевищити 572 тис. грн, що на 3,9% більше порівняно з показником 2023 року. У той же час довгострокові зобов'язання зростуть до 402 тис. грн, тобто збільшаться в 1,78 раза, а нерозподілений прибуток зросте на 572,05 тис. грн або на 16,2% у порівнянні з попереднім роком. Така капітальна структура стане більш збалансованою та придатною для подальшого розвитку підприємства.

Таблиця 3.4

Економічна ефективність впровадження запропонованих заходів з підвищення ефективності управління потенціалом ТОВ «ЕкспертАгротрейд», тис. грн

Стаття	**2023 р.**	**Плановий рік**	**Відхилення, тис. грн**	**Відхилення, %**
Загальні доходи	28537,1	28537,1	0	0
Загальні витрати	14005,5	13307,89	-697,61	-5
Податок на прибуток	-	125,56	125,56	-
Чистий прибуток	14531,6	15103,65	572,05	3,9

Джерело: розраховано автором

На рисунку 3.2 подано динаміку коефіцієнтів рентабельності підприємства у плановому році в порівнянні з 2023 роком. Проведення комплексу заходів щодо оптимізації допоміжного виробництва сприятиме істотному поліпшенню фінансових результатів ТОВ «Експерт-Агротрейд». Зокрема, рентабельність продажів може зрости на 2%, рентабельність продукції – на 4,6%, а рентабельність активів та власного капіталу – на 0,5%.

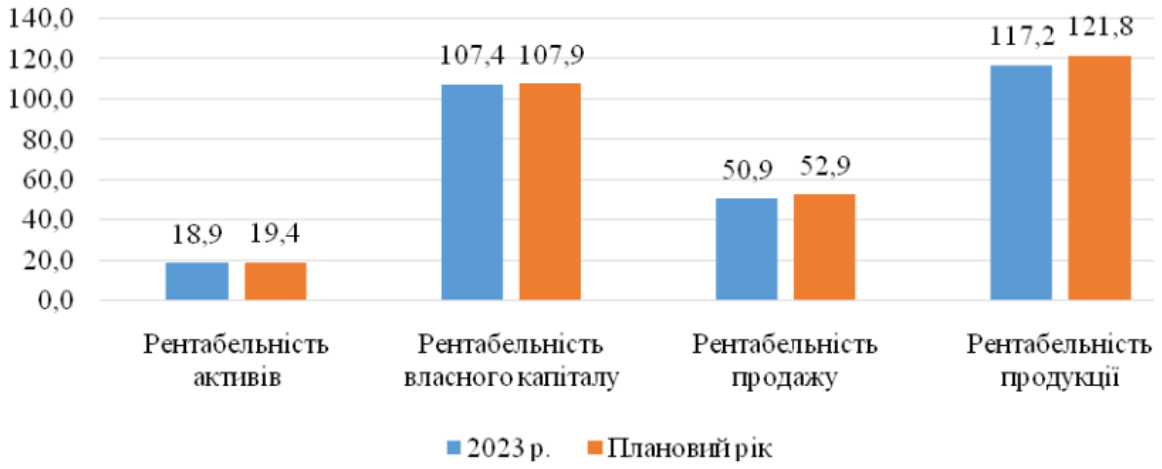

Рис. 3.2. Динаміка коефіцієнтів рентабельності ТОВ «Експерт-Агротрейд» у плановому році та після впровадження запропонованих заходів, %

Отже, комплексна реалізація заходів — впровадження автоматизованої системи управління складом на базі Microsoft Dynamics 365 Supply Chain Management, підвищення енергоефективності складських приміщень та перехід на аутсорсинг ремонтних послуг — сприятиме зростанню загальної ефективності діяльності підприємства та покращенню його фінансових показників порівняно з 2023 роком.

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного дослідження були сформульовані такі висновки:

Капітал виступає базовою економічною категорією, що відіграє ключову роль у забезпеченні стабільної роботи та розвитку підприємств. Його багатовимірна природа підтверджується різноманіттям підходів до трактування, які охоплюють фінансові, матеріальні, нематеріальні ресурси й процеси накопичення. Відсутність єдиного визначення свідчить про універсальність капіталу та його надзвичайну значущість для господарської діяльності. Раціональна структура капіталу є фундаментальним чинником фінансової стійкості, платоспроможності, прибутковості та ризикованості компанії, а також відіграє важливу роль у реалізації довгострокової стратегії. Застосування сучасних фінансових моделей дозволяє ефективно формувати структуру капіталу, орієнтуючись на підвищення фінансових результатів. Водночас українські підприємства стикаються з труднощами в оптимізації структури капіталу через морально застаріле виробництво та низьку конкурентоспроможність продукції. У зв’язку з цим необхідне впровадження сучасних концепцій управління капіталом на основі ретельного аналізу ризиків і перспектив.

ТОВ «Експерт-Агротрейд» – це сучасне аграрне підприємство, що спеціалізується на свинарстві та виробництві м’ясної продукції. Поряд з основною діяльністю, компанія здійснює посередницькі операції з агросировиною та займається гуртовою торгівлею зерновими культурами й м’ясом, що сприяє диверсифікації джерел доходів. Підприємство працює в межах спрощеної системи оподаткування 4-ї групи, що відповідає його профілю як сільськогосподарського виробника. Організаційна структура має лінійний тип управління з чітким розподілом функціональних обов’язків між керівником, головним бухгалтером, агрономом, інженером тощо. З метою збереження фінансової стабільності компанія впроваджує ефективне використання ресурсів, проводить модернізацію технічної

бази та розширює ринки збуту. Прозорість у фінансових розрахунках і контроль грошових потоків сприяють стабільності та розвитку партнерських взаємин.

Фінансовий аналіз діяльності ТОВ «Експерт-Агротрейд» за 2023 рік демонструє позитивну динаміку у порівнянні з кризовим періодом 2021–2022 років. Компанія відновлює фінансову стійкість і ефективність, хоча деякі проблеми залишаються актуальними. У 2023 році коефіцієнти автономії, фінансування та фінансової стійкості покращились і вийшли на позитивний рівень, що вказує на зменшення залежності від позикових ресурсів. Проте, попри позитивні зміни, значення деяких показників залишаються нижчими від нормативних, що вимагає подальших зусиль щодо оптимізації. Зросла частка дебіторської заборгованості на фоні зменшення запасів, що може негативно позначитися на ліквідності. У 2023 році обсяг оборотного капіталу у вісім разів перевищив обсяг основного, що свідчить про розширення операційної діяльності.

Оптимізація структури капіталу має вирішальне значення для забезпечення фінансової стабільності та ефективності функціонування ТОВ «Експерт-Агротрейд». Аналіз змін у власному капіталі за 2020–2023 роки показав тривалу кризу у перші три роки та помітне покращення у 2023 році, коли капітал досяг 13525,3 тис. грн. Це є результатом успішного впровадження антикризових заходів, зокрема реструктуризації боргів та залучення інвестицій. Водночас домінування короткострокових зобов’язань у структурі позикового капіталу створює значні фінансові ризики, пов’язані з борговим навантаженням, браком гнучкості та ризиком касових розривів. Така модель фінансування є вкрай небезпечною в умовах економічної нестабільності, що підкреслює необхідність диверсифікації джерел капіталу, залучення довгострокових зобов’язань та збільшення частки власного капіталу. Оптимізація має охоплювати управління оборотними коштами, підвищення ефективності використання ресурсів та постійний моніторинг змін ринкового середовища. Це сприятиме зниженню фінансових ризиків і закладе основу для сталого розвитку підприємства.

Діяльність компанії відбувається в умовах підвищеного ризику, що формується під впливом фінансових, операційних, ринкових та інвестиційних чинників. Серед основних викликів було визначено ризик ліквідності, значний обсяг дебіторської заборгованості, низьку оборотність активів, зношеність основних засобів, нестабільний попит, цінові коливання та ризик замороження капіталу. Ці фактори негативно впливають на фінансову стабільність, продуктивність операційної діяльності та конкурентоспроможність. Проблеми, такі як тривала оборотність кредиторської заборгованості та високий ступінь зносу основних фондів, підкреслюють потребу в удосконаленні системи управління ризиками.

Раціональне управління капіталом має ключове значення для забезпечення фінансової стабільності й конкурентних позицій ТОВ «Експерт-Агротрейд». Пріоритетними напрямами є оновлення основних фондів шляхом запровадження енергоефективних технологій, що дозволить знизити витрати на енергію, підвищити продуктивність і продовжити термін служби обладнання. Планується інвестування в будівництво нових складів, що розширить виробничі можливості та забезпечить якість продукції. Запровадження системи "точно в термін" та автоматизованого управління запасами сприятиме скороченню витрат на зберігання й підвищенню ефективності обігу ресурсів. Передбачається реалізація програми енергозбереження для складських приміщень із використанням сучасного обладнання (дегідратор HENDI, припливно-витяжна вентиляція з рекуперацією тепла, ізоляційні плити Super Isol), що дозволить зменшити витрати на експлуатацію та підвищити енергоавтономність. Делегування технічного обслуговування на аутсорсинг дасть змогу скоротити витрати, знизити ризики та зосередити зусилля на основному виробництві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bondaruk T. H., Bondaruk O. S., Kulish A. P. Influence of risks and state economic security treatments on foreign direct investments. Economies' Horizons. 2019. № 1(8). С. 77-88.

2. Bondaruk T. H., Bondaruk I. S. Conceptual foundations of the development of business social responsibility in Ukraine. Economies' Horizons. 2020. № 1(12). С. 26-32.

3. Modigliani F., Miller M. Some estimates of the Cost of Capital to the Electric Utility Industry 1954–1957. American Economic Review. 1966. № 12. P. 261-297.

4. Faque M. Cash management strategies and firm financial performance: Acomprehensive literature review. Bussecon Review of Social Sciences. 2022. № 3(4). P. 23–30.

5. Базилюк В. Формування моделі оптимізації структури капіталу підприємства. Наукові записки. 2018. № 1–2 (46–47). С. 28–31.

6. Бержанір І. А. Особливості організації та напрями удосконалення обліку дебіторської заборгованості. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону**.** 2022. № 2(18). С. 15–23.

7. Бондарук Т. Г. Інноваційний розвиток вітчизняних підприємств та його фінансове забезпечення: нові виклики та перспективи в умовах нестабільності. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична.* 2023. Вип. 39/2023. С. 411-420. URL: https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/1068/949

8. Бондарук Т. Г. Методичні засади економіко-статистичного аналізу соціально-економічного розвитку території. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації. 2013. Вип. 1 (20). С. 47-57.

9. Бондарук Т. Г. Фінансовий контроль та аудит ефективності на місцевому рівні. *Збірник наукових праць «Бухгалтерський облік і аудит».* 2010. Вип. 4. С. 11-17.

10. Бичкова Н. В. Оптимізація структури капіталу вітчизняних підприємств у контексті підвищення ефективності фінансової діяльності. Вісник соціально-економічних досліджень. 2016. Вип. 1 (48). С. 16-23.
3. Бланк І. А. Управління формуванням капіталу. Київ: Ніка-Центр, Ельга, 2012. 512 с

11. Брігхем Є. Ф. Основи фінансового менеджменту: навч. посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2008. 560.

12. Бондарук Т. Г. Фіскальна політика України як чинник сталого розвитку територій в умовах воєнного стану. *Економічні горизонти.* 2023. № 3(25). С. 57-67.

13. Бондарук Т. Г., Бондарук І. С. Державне регулювання розвитку малого бізнесу і його соціальної відповідальності. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту.* 2019. №3. С. 111-119. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvhastat_2019_3_12

14. Бондарук Т. Г., Бондарук І. С. Економічна природа організаційно-економічного механізму соціальної відповідальності бізнесу. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту.* 2020. №1-2. С. 57-64. URL: http://194.44.12.92:8080/jspui/handle/123456789/4800

15. Бондарук Т. Г., Заїчко І. В., Бондарук І. С. Діагностика фінансового стану підприємства та його інвестиційної привабливості в системі фінансового менеджменту. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту.* 2022. № 1-2. С.62-75. URL: http://194.44.12.92:8080/jspui/handle/123456789/6274

16. Бондарук Т. Г., Заїчко, І. В., Заїчко, І. Д. Роль фінансових ресурсів в інноваційно-інвестиційному розвитку підприємств. *Академічні візії.* 2024. Вип.27. URL: https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/927

17. Ванькович Д. В. Удосконалення системи управління фінансовими ресурсами промислових підприємств. Фінанси України. 2017. № 7. С. 44-50.

18. Васьківська К. В., Сич О. А. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. Львів: ГАЛИЧ-ПРЕС, 2017. 236 с.

19. Вдовенко Л. О., Черненко Д. С., Кельман О. В. Управління капіталом – основа ефективності функціонування підприємств аграрної сфери. Фінансовий простір. 2015. № 4. С. 139–142.

20. Висоцька І. Оптимізація структури капіталу підприємства з метою підвищення його фінансової безпеки. Науковий вісник НЛТУ України. 2017. Вип. 23.1. С. 224–230.

21. Горошанська О. О. Оптимізація структури капіталу підприємства. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2016. Вип. 1. С. 93-98

22. Жигалкевич Ж.М., Кам’янська О.В. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського. 2022. 214 с.

23. Дропа Я. Б. Фінансовий аналіз : навчальний посібник. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. 238 с

24. Домбровська С. О. Оптимізація структури капіталу підприємства в умовах невизначеності економічного середовища. Науковий погляд: економіка та управління. 2019. № 1 (63). С. 100–107.

25. Дрига С. Г., Міщенко І. Д. Диспропорції в структурі капіталу підприємства та їх вплив на фінансові показники роботи підприємства. Молодий вчений. 2017. № 8 (48). С. 441-445.

26. Зинкевич Н. В. Емпіричне тестування теорій структури капіталу: моделі, напрямки, результати. Корпоративні фінанси. 2015. № 1(5). С. 82-101.

27. Золотаренко В. О. Функціонально-структурна модель управління структурою капіталу підприємства. Управління розвитком. 2017. № 1 (98). С. 147–150.

28. Іванець О. О. Концептуальні підходи до управління потенціалом розвитку підприємства. Економіка, організація і управління підприємством. 2016. № 4. С. 151–155.

29. Кадацька А. М., Семеняка М. С. Власний капітал сільськогосподарських підприємств, як економічна категорія, його значення та структура. Вісник Сумського національного аграрного університету. 2016. № 2. С. 95–106.

30. Катан Л. І., Бровко Л. І., Дуброва Н. П. Фінансовий менеджмент: навч. посібник. Суми: «Довкілля», 2009. 184 с.

31. Клименко С. М. Управління конкурентоспроможністю підприємства: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2008. 520 с.

32. Коваленко Л. О., Ремньова Л. М. Фінансовий менеджмент. Київ: Знання, 2015. 381 с.

33. Концева В., Хоменко І., Бойко Н. Фінансові аспекти управління структурою капіталу в сучасних умовах. Вісник Чернігівського державного технологічного університету. 2018. № 2 (74). С. 69–74.

34. Кузенко Т. Б., Сабліна Н. В. Методичні підходи до управління фінансовим потенціалом підприємства. Економіка та управління національним господарством. 2015. № 4. С. 123–130.

35. Курінна О. В. Теоретичні аспекти оптимізації структури капіталу підприємства. Науковий вісник Академії муніципального управління: Серія «ЕКОНОМІКА». 2016. № 12. С. 94-100.

36. Куц. Л. Л. Капітал підприємства: формування та використання. Опорний конспект лекцій. Тернопіль, ТНЕУ, 2017. 114 с.

37. Лубкей Н. П. Теоретичні засади управління капіталом підприємства. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку. 2019. Вип. 1. № 1. С. 38–45.

38. Мельник В., Котькалова І. Концептуальні напрямки оптимізації структури капіталу. Наукові праці НДФІ. 2017. № 1 (50). С. 121–130.

39. Момчев О. М. Вплив фінансових результатів на структуру власного капіталу підприємства. Ефективна економіка. 2019. № 4. С. 37-44.

40. Павленко О. В., Попчук Д. О. Ліквідність, ділова активність і рентабельність: характеристика та особливості визначення окремих показників. Вісник НУВГП. Серія «Економічні науки». 2022. № 4.100: С. 115–131.

41. Пойда-Носик Н. Н., Петришинець А. В. Управління вартістю і структурою капіталу підприємства як елемент фінансової безпеки. Фінанси України. 2014. № 10. С. 34-38.

42. Пономарьов Д. Е. Капітал підприємства: сутність та аналіз формування і використання. Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 5. С. 53–58.

43. Семенов А. Г., Ярошевська О. В. Оптимізація структури капіталу підприємства за критерієм максимізації його рентабельності. Економіка та підприємництво. 2014. № 5 (80). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drep_2014_5_23 (дата звернення: 15.03.2025).

44. Семенов Г. А., Мелешко А. В. Оптимізація структури капіталу підприємства. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2016. № 4. С. 164–170.

45. Сорока Р., Рондяк Р. Оптимізація структури капіталу за критерієм максимізації рівня фінансової рентабельності. Науковий вісник НЛТУ України. 2018. Вип. 23.16. С. 353–357.

46. Стеценко Б. Теоретичні підходи до визначення оптимальної структури капіталу акціонерного товариства. Ринок цінних паперів України. 2015. № 5–6. С. 41–46.

47. Ушеренко С., Ляшенко М. Управління капіталом підприємства: напрями оптимізації структури. Формування ринкових відносин в Україні. 2016. № 5 (144). С. 127–131.

48. Чемчикаленко Р., Майборода О., Арутюнова А. Структурні зміни капіталу та їх вплив на фінансовий стан вітчизняних підприємств. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2017. № 4 (9). С. 129–134.

49. Чернецька Ю. А. Детерміновані факторні моделі в управлінні капіталом підприємства. Інтеграційна система освіти, науки і виробництва в сучасному інформаційному просторі: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернетконф. Тернопіль, 29-30 квіт. 2014 р. Тернопіль: Крок, 2014. С. 278–279.

50. Швиданенко Г. О., Шевчук Н. В. Управління капіталом підприємства: навчальний посібник. Міністерство освіти і науки України, Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана. Київ: КНЕУ, 2012. 440 с.

51. Юшко С. В., Лугова А. Б. Критичний аналіз економічної сутності поняття «капітал підприємства». Вісник економіки транспорту і промисловості. 2011. № 36. С. 234–238.

52. Яремко І. Й. Управління капіталом підприємства: економічний і фінансовий інструментарій: монографія. Львів: Каменяр, 2015. 176 с.

53. Modigliani F., Miller M. Corporate Income Taxes and the Cost of Capital: A Correction. American Economic Review. 1963. Vol. 53. №. 3. P. 147-175. 47.

ДОДАТКИ
Додаток А

Таблиця. А.1. Звіт про фінансовий стан ТОВ «Експерт-Агротрейд» за 2023 р

Фінансова звітність малого підприємства

Актив

Назва рядка	Код рядка	На початок звітного року, тис. грн	На кінець звітного періоду, тис. грн
I. Необоротні активи Нематеріальні активи	1000	0.00	0.00
первісна вартість	1001	0.00	
накопичена амортизація	1002	0.00	
Незавершені капітальні інвестиції	1005	311.50	2 413.60
Основні засоби:	1010	7 177.10	8 176.90
первісна вартість	1011	9 969.90	12 219.00
знос	1012	2 792.80	4 042.10
Довгострокові біологічні активи	1020	0.00	9 810.20
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	0.00	
Інші необоротні активи	1090	0.00	
Усього за розділом I	1095	7 488.60	20 400.70
II. Оборотні активи Запаси:	1100	2 104.40	4 191.70
у тому числі готова продукція	1103	0.00	
Поточні біологічні активи	1110	4 221.00	10 454.00
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1125	0.00	7 032.80
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	1 154.70	904.10
у тому числі з податку на прибуток	1136	0.00	
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	918.70	27 907.80
Поточні фінансові інвестиції	1160	0.00	
Г роші та їх еквіваленти	1165	294.90	477.70
Витрати майбутніх періодів	1170	6.70	35.10
Інші оборотні активи	1190	3 801.50	5 652.00
Усього за розділом II	1195	12 501.90	56 655.20

Таблиця. А.2. Звіт про фінансовий стан ТОВ «Експерт-Агротрейд» за 2023 р

Пасив

Назва рядка	Код рядка	На початок звітного року, тис. грн	На кінець звітного періоду, тис. грн
I. Власний капітал Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	1.00	10 000.00
Додатковий капітал	1410	0.00	
Резервний капітал	1415	0.00	
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	-11 001.30	3 525.30
Неоплачений капітал	1425	0.00	
Усього за розділом I	1495	-11 000.30	13 525.30
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	1595	226.40	226.40
Короткострокові кредити банків	1600	0.00	
III. Поточні зобов'язання Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	0.00	
товари, роботи, послуги	1615	13 222.50	14 372.30
розрахунками з бюджетом	1620	13.60	67.30
у тому числі з податку на прибуток	1621	0.00	
розрахунками зі страхування	1625	7.50	24.40
розрахунками з оплати праці	1630	22.10	52.20
Доходи майбутніх періодів	1665	0.00	
Інші поточні зобов'язання	1690	17 498.70	48 788.00
Усього за розділом III	1695	30 764.40	63 304.20
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0.00	
Баланс	1900	19 990.50	77 055.90

Таблиця. А.3. Звіт про фінансові результати ТОВ «Експерт-Агротрейд» за 2023 р.

Звіт про фінансові результати

Назва рядка	Код рядка	За звітний період, тис. грн	За аналогічний період попереднього року, тис. грн
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	28 537.10	63.90
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	12 397.10	507.90
Інші операційні доходи	2120		0.00
Інші операційні витрати	2180	1 352.20	736.30
Інші доходи	2240		0.00
Інші витрати	2270	256.20	0.00
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	28 537.10	63.90
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	14 005.50	1 244.20
Фінансовий результат до оподаткування (2280 - 2285)	2290	14 531.60	-1 180.30
Податок на прибуток	2300		0.00
Чистий прибуток (збиток) (2290 - 2300)	2350	14 531.60	-1 180.30